

SUOMEN
TIETOKIRJAILIJAT RY

Faktahommissa
Suomen tietokirjailijat ry:n jäsentutkimus 2018

Tommi J Wallenius

2018

Sisällysluettelo

Esipuhe.....	5
1 Johdanto.....	7
2 Tutkimuksen toteutus	8
3 Tietokirjailijakunta	9
3.1 Ikä, sukupuoli ja asuinpaikka.....	9
3.2 Koulutusaste ja -ala	12
3.3 Toimiala	14
3.4 Yhteenveto.....	15
4 Tietokirjailija	16
4.1 Tietokirjailijan rooli.....	16
4.2 Tietokirjallisuuden tiedonalat ja julkaisumuodot	19
4.3 Kirjoittajakoulutus	23
4.4 Yhteenveto.....	24
5 Kustannustoiminta	25
5.1 Kustannussopimukset.....	25
5.2 Kustannustoiminta	34
5.3 Kokemukset pääasiallisesta kustantajasta	36
5.4 Yhteenveto.....	39
6 Yhdistystoiminta	40
6.1 Jäsenrekrytointi	40
6.2 Tyytyväisyys yhdistystoimintaan	42
6.3 Toiminnan painopisteet	44
6.4 Sanallinen palaute yhdistykselle.....	46
6.5 Yhteenveto.....	47
7 Lopuksi	48
Lähteet	49
Liitetaulukot ja -kuvat	50

Taulukot ja kuvat

Taulukko 1. Tietokirjailijoiden alueellinen jakauma (vastaukset sekä %, vertailu 2013 ja jäsenrekisteri)

Taulukko 2. Tietokirjailijoiden koulutusala (vastaukset sekä %, vertailu 2013 ja 2004)

Taulukko 3. Vuonna 2017 työssä olleiden tietokirjailijoiden toimiala (vastaukset sekä %, keski-ikä toimialoittain)

Taulukko 4. Pääasiallinen tietokirjailijan rooli (vastaukset sekä %, suluissa 2013)

Taulukko 5. Tietokirjailijoiden toiminnan luonne (vastaukset sekä %, vertailu 2013)

Taulukko 6. Pääasiallinen tietokirjailijan rooli ja toiminnan luonne (n ja %, suluissa 2013)

Taulukko 7. Tietokirjoittamisen roolit (vastaukset sekä %, suluissa 2013)

Taulukko 8. Tiedonalat, joilta tietokirjailijoiden teoksia on julkaistu (vastaukset sekä %, vertailu 2013 ja 2004)

Taulukko 9. Pääsääntöinen kustannussopimus (vastanneet sekä %, vertailu 2013 ja 2004)

Taulukko 10. Pääsääntöinen kustannussopimus ja pääasiallinen tietokirjailijarooli (n ja %)

Taulukko 11. Tuoreimman tietoteoksen kustannusmuoto (vastanneet sekä %)

Taulukko 12. Tuoreimman tietoteoksen kustannussopimukset ja tekijänoikeudet (vastaukset sekä %, vertailu 2013 ja 2004)

Taulukko 13. Julkaisuoikeuksien palauttaminen (vastanneet sekä %, vertailu 2013)

Taulukko 14. Tuoreimpaan kustannussopimukseen liittyvät erillistehtävät (vastaukset sekä %, vertailu 2013)

Taulukko 15. Tuoreimman kustannussopimuksen tekijänpalkkio (vastanneet sekä %, vertailu 2013)

Taulukko 16. Sanaston lainauskorvausjärjestelmä (vastanneet sekä %, vertailu 2013)

Taulukko 17. Tietoteosten kustantajatahot (vastaukset sekä %, vertailu 2013 ja 2004)

Taulukko 18. Kustantajien lukumäärä ja pääasiallinen tietokirjailijan rooli (vastanneet sekä %, vertailu 2013)

Taulukko 19. Onko harkinnut kustantajan vaihtoa viime aikoina (vastanneet sekä %, vertailu 2013)

Taulukko 20. Suomen tietokirjailijat ry:n jäsenyys (vastanneet sekä %)

Taulukko 21. Mistä sai tiedon yhdistyksestä? (vastanneet sekä %)

Taulukko 22. Tyytyväisyys toiminnan osa-alueisiin (n, keskiarvo, vertailu 2013)

Kuvio 13. Jäsenten tyytyväisyys yhdistyksen toimintaan (%)

Taulukko 23. Yhdistyksen tärkeimmät toimintamuodot (vastaukset, %, 1. sijat, vertailu 2013)

- Kuvio 1. Tietokirjailijoiden ikäjakauma (% , vertailu 2013 ja 2004)**
- Kuvio 2. Tietokirjailijoiden ikäjakauma sukupuolen mukaan (%)**
- Kuvio 3. Tietokirjailijoiden koulutusaste (% , vertailu 2013 ja 2004)**
- Kuvio 4. Nais- ja miestietokirjailijoiden koulutusaste (%)**
- Kuvio 5. Tietokirjailijoiden julkaisumäärät julkaisumuodoittain (%)**
- Kuvio 6. Tietokirjailijoiden kirjoittajakoulutus (% , vertailu 2013 ja 2004)**
- Kuvio 7. Tekijänpalkkion prosenttikorvaus (%)**
- Kuvio 8. Tietoteosten kustantajien lukumäärä (% , vertailu 2013)**
- Kuvio 9. Tyytyväisyys pääasiallisen kustantajan toimintaan ja yhteistyöhön (%)**
- Kuvio 10. Julkaistujen omakustanteiden lukumäärä kpl (%)**
- Kuvio 11. Yhdistyksen jäseneksi liittyminen ikäryhmittäin (%)**
- Kuvio 12. Julkaisujen määrä kun liittynyt yhdistyksen jäseneksi (%)**

Esipuhe

Tietokirjailijan kokovartalokuva

Yhdistyksemme vietti keväällä 2018 35-vuotisjuhlaansa. Samalla päätettiin teettää uusi jäsentutkimus, koska edellisen julkaisemisesta on kulunut viisi vuotta. Halusimme saada ajantasaisen kuvan itsestämme: keitä me olemme, minkä ikäisiä me olemme, paljonko julkaisemme, minkälainen koulutus meillä on ja minkälaisilla toimialoilla ja tietokirjallisuuden tiedonaloilla työskentelemme. Jäsentutkimus valottaa mielenkiintoisella tavalla tietokirjailijoiden monia eri rooleja, joissa työskentelemme.

Käsillä oleva jäsentutkimus on vertailukelpoinen edellisten, vuonna 2004 ja 2013 valmistuneiden tutkimusten kanssa.

Kertaamatta seuraavilla sivuilla esitettyjä tuloksia havainnollisine graafeineen ja taulukoineen lienee paikallaan todeta, että olemme keskimäärin nyt vähän vanhempia ja kutakuinkin samalla tavalla koulutettuja kuin viisi vuotta sitten. Olemme levittäytyneet koko maahan kuitenkin niin, että suuret kaupunkiseudut ovat jossain määrin yliedustettuina.

Koulutussektoreittain ja toimialoittain katamme käytännössä kaikki yhteiskunnan sektorit ja kirjoitamme teoksia kaikkiin tietokirjallisuuden ja oppikirjallisuuden lajeihin. Kaiken kaikkiaan me tieto- ja oppikirjailijat edustamme varsin hyvin suomalaista yhteiskuntaa.

Jäsentutkimus kertoo myös, millaisia kustannussopimuksia teemme ja minkälainen käsitys jäsenistöllämme on omista kustantajistaan. Kirjojen julkaiseminen on monien ihmisten yhteistyötä, jossa kirjoittaja on luonnollisesti tärkeimmässä roolissa. Vaikka rakkaudessa kustantajaan on toisinaan ryppyjä, tätä ei saa yleistää. Voittopuolisesti tietokirjailijoilla on varsin hyvä käsitys kustantajistaan.

Tärkeä osa jäsentutkimusta on myös osio, jossa jäsenemme kertovat mitkä ovat heidän mielestään yhdistyksen toiminnan painopistealueet. Vaikka jäsenemme näyttävät olevan verrattain tyytyväisiä yhdistyksen toimintaan, kehitettävääkin on. Tietoympäristömme muuttuu koko ajan, ja tämä luo tietokirjailijoille työlle uusia haasteita, joihin myös yhdistyksemme tulee vastata.

On hyvä tietää ja aina on parempi tietää kuin luulla. Jäsentutkimuksemme kertoo jäsenillemme työstämme ja tukee muun muassa politiikkaponnistuksiamme. Käyttäkäämme nyt valmistunutta tutkimustietoa, kun kerromme itsestämme ja työstämme. Tieto- ja oppikirjallisuus on monella tavalla suomalaisen osaamisyhteiskunnan kivijalka. Tämän tutkimuksen valossa asemassamme on parannettavaa, mutta tätä työtä on parempi tehdä, kun on käytettävissä luotettavaa, ajantasaista tietoa.

Kiitos tutkimuksen erinomaiselle tekijälle Tommi J Walleniukselle.

Helsingissä marraskuussa 2018

Markku Löytönen

puheenjohtaja

Jukka-Pekka Pietiäinen

toiminnanjohtaja

1 Johdanto

Suomen tietokirjailijat ry on maamme suurin kirjailijajärjestö. Yhdistys on jo yli kolmen vuosikymmenen ajan toiminut tietokirjailijoiden taloudellisten ja tekijänoikeudellisten etujen valvojana. Yhdistyksen jäsenenä on niin tietokirjailijoita, oppikirjailijoita kuin tutkijoita, ja jäsenmäärä on noussut koko ajan tasaisesti nyt jo yli 3 200 jäseneen.

Tämä julkaisu jatkaa 2000-luvulla Suomen tietokirjailijat ry:stä teetettyjen jäsentutkimusten sarjaa. Tutkimus pohjaa pitkälti kahteen aiempaan jäsentutkimukseen, vuonna 2004 julkaistuun *Asiantuntijakirjailijat: Suomen tietokirjailijoiden jäsentutkimus 2004* (Kalalahti 2004) sekä vuonna 2013 julkaistuun *Tietokirjailijan jäljillä – Suomen tietokirjailijat ry:n jäsentutkimus 2013* (Wallenius ja Kalalahti 2013). Edellisten tutkimusten tavoin julkaisu luo kattavan ja ajantasaisen katsauksen muun muassa tietokirjailijakunnan rakenteeseen, tietoteosten tiedonaloihin ja julkaisumuotoihin, kustannussopimuksiin sekä yhdistystoimintaan jäsenten näkökulmasta.

Tämä jäsenkyselytutkimus – eräänlainen tietoteos itsekin – on syntynyt oletettavasti osalle yhdistyksen jäsenille tutulla tavalla: oman työn ohella, vaihtelevissa ajankohdissa, sijainneissa ja tilanteissa. Selvityksen taulukoita ja kuvioita on työstetty aamuin, illoin ja viikonloppuisin, kotona, kirjastoissa ja kahviloissa, vaipanvaihdon, remontoinnin ja väitöskirjan teon ohessa.

Omasta puolestani haluan esittää kiitokseni Suomen tietokirjailijat ry:n henkilökunnalle – ennen kaikkea toiminnanjohtaja Jukka-Pekka Pietiäiselle, tiedottaja Eveliina Laurilalle, viestintäpäällikkö Anne Rutaselle sekä järjestösihteeri Marianne Kuukalle – kaikesta saamastani avusta selvityksen julkaisukuntoon saattamisessa. Selvityksen mukaan yhdistyksen toiminta on vakaalla pohjalla ja tätä työtä on hyvä jatkaa puheenjohtajan ja toiminnanjohtajan vaihtuessa lähivuosina.

Helsingissä, 30. lokakuuta 2018

Tommi J Wallenius, VTM, KM

2 Tutkimuksen toteutus

Jäsenkyselyn tiedonkeruu toteutettiin verkkolomakkeella kesän 2018 aikana. Yhdistyksen jäsenille tiedotettiin tulevasta kyselystä ensimmäisen kerran toukokuun puolivälissä ja uudelleen tiistaina 22. toukokuuta, kun lomake avattiin täytettäväksi. Vastauksia saatiin runsaasti heti ensimmäisinä päivinä ja kaikkiaan yli 1 000 jäsentä vastasi kyselyyn 22.5.–6.6.2018 välisenä aikana.

Kyselylomake avattiin uudelleen kesän jälkeen elokuussa vielä reiluksi viikoksi. Täydennyskierrokselta 13.8.–21.8.2018 saatiin vielä yli 200 jäsenen vastaukset mukaan. Tässä vaiheessa kävi tosin ilmi, että useampi vastaaja oli täyttänyt kyselyn erehdyksessä uudemman kerran. Huolellisen tarkastelun jälkeen nämä tuplarivit kyettiin karsimaan matriisista pois.

Vuoden 2018 jäsenkyselyn täytti kaiken kaikkiaan **1 250 vastaajaa**. Elokuussa yhdistyksen jäsenmäärä oli 3 240, joten kyselyn **vastausprosentiksi muodostui 39 prosenttia**. Vastausaktiivisuutta voi pitää varsin hyvänä, ja se on vieläpä tismalleen sama kuin vuoden 2013 kyselyssä. Säännöllisin väliajoin teetettävä jäsenkysely on yhdistyksen hallitukselle ja henkilöstölle yksi tärkeä väylä saada palautetta yhdistyksen toiminnasta ja kuulla jäsenistön näkemyksiä toiminnan suuntaviivoista – kiitos siis kaikille kyselyn vastaajille!

Tulosten raportoinnissa on pyritty mahdollisimman selkeään esitystapaan ja vertailukelpoisuuden säilyttämiseen aiempien jäsentutkimusten kanssa. Tutkimuksen loppuun on koottu vielä muutamia täydentäviä liitetaulukoita.

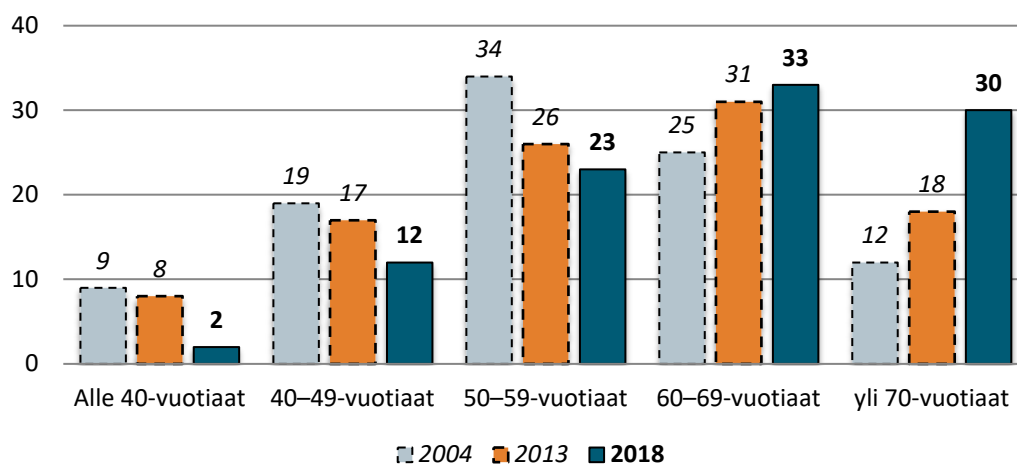
3 Tietokirjailijakunta

3.1 Ikä, sukupuoli ja asuinpaikka

Vuoden 2013 jäsen selvityksen tavoin tarkastellaan aluksi kyselyyn vastanneita tietokirjailijoita iän, sukupuolen ja asuinpaikan suhteen. Vertaamalla vastanneiden taustatietoja jäsenrekisterin tietoihin saadaan käsitys kyselyn edustavuudesta. Pääpiirteittäin voidaankin todeta, että taustatietojen jakaumat vastaavat varsin hyvin rekisteritietoja, ja kyselyn tulosten voidaan hyvin ajatella edustavan keskimäärin jäsenistön kokemuksia ja näkemyksiä.

Yhdistyksen jäsenrekisterin mukaan jäsenistön keski-ikä lokakuussa 2018 oli 60 vuotta. Jäsenkyselyyn vastanneiden keski-ikä oli tätä hieman korkeampi, 62,5 vuotta. Edellisessä kyselyssä vuonna 2013 keski-ikä oli 59 vuotta, kun vuoden 2004 selvityksessä vastaajat olivat keskimäärin 56-vuotiaita. Voidaankin siis todeta, että tietokirjailijoiden jäsenistön keski-ikä on kasvanut tasaisesti koko 2000-luvun ajan.

Kuvio 1. Kyselyyn vastanneiden tietokirjailijoiden ikäjakauma (%), vertailu 2013 ja 2004)

N=1250, puuttuvia 16 (1 %)

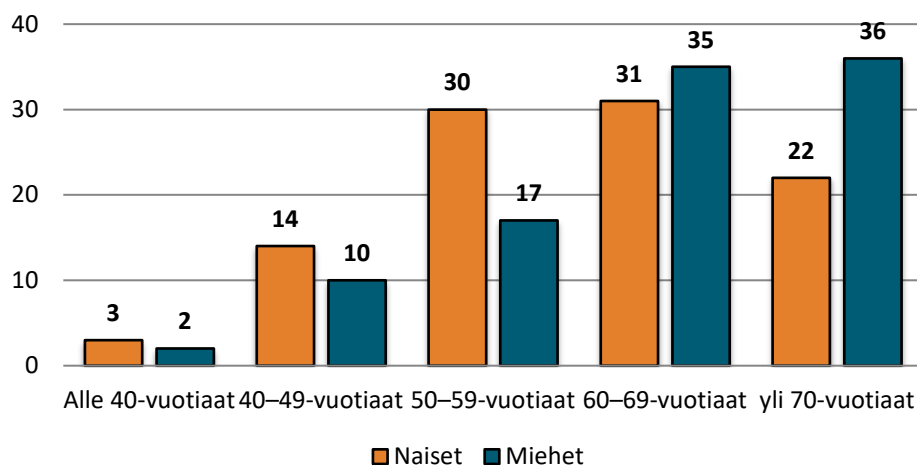
Kuvio 1 havainnollistaa jäsenistön ikäkehityksen muutosta. Oikeanpuoleiset tummansiniset palkit edustavat uusimman kyselyn ikäjakaumaa. Suurin ikäryhmä oli 60-69-vuotiaat (33 prosenttia vastanneista), mutta yli 70-vuotiaiden osuus vastanneissa oli jo lähes yhtä suuri, 30 prosenttia. Samalla nuorimpien jäsenten

prosentuaalinen osuus laski selvästi. Alle 40-vuotiaiden osuus vastanneista oli enää reilut kaksi prosenttia.

Tietokirjoittaminen ei katso ikää – päinvastoin, pitkä kokemus ja asiantuntijuus ovat usein sen edellytyksiä. Äkkiseltään ajateltuna jäsenistön keski-ikä nousu saattaa herättää kysymyksiä yhdistyksen tulevaisuudesta – onko yhdistyksestä tulossa pian eläkeläisten kerho? Toisaalta voidaan ajatella, että nousu kertoo pikemmin korkeasta sitoutuneisuuden asteesta. Moni eläkkeelle siirtynyt tietokirjailija on halunnut jatkaa edelleen yhdistyksen jäsenenä. Tätä ajatusta tukee jäljempänä luvussa 6 esitetyt taulukot, joissa tarkastellaan lähemmin 2010-luvulla yhdistyksen jäseneksi liittyneiden taustatietoja ja vastausjakaumia.

Jo edellisen kyselyn yhteydessä kävi ilmi, että naisten ja miesten osuudet yhdistyksessä ovat lähes yhtä suuret. Jäsenrekisterin mukaan naisten osuus lokakuussa 2018 oli 47 prosenttia ja miesten 53 prosenttia. Myös sukupuolen mukaan tarkasteltuna vastausosuudet vastasivat hyvin rekisteritietoja. Kyselyyn vastasi 601 naista (49 prosenttia kaikista vastaajista), 628 miestä (51 prosenttia), kolme vastaajaa valitsi vastausvaihtoehdon ”Muu” ja 18 jätti kohdan vastaamatta.

Kuvio 2. Tietokirjailijoiden ikäjakauma sukupuolen mukaan (%)

N=1250, puuttuvia 27 (2 %)

Ikäryhmittäin tarkasteltuna (kuvio 2) naisjäsenten osuus jakautuu miehiä tasaisemmin. Miesten osuus korostuu nyt varsinkin vanhimmissa, yli 70-vuotiaiden

ikäryhmässä (miehet 36 %, naiset 22 %). Mainittakoon, että kuvio oli samansuuntainen vuoden 2013 selvityksessä ja muutokset kertovatkin lähinnä edellä mainitusta jäsenistön keski-ian noususta.

Kolmas taustatietokysymys koski jäsenten asuinpaikkaa (taulukko 1). Myös asuinpaikan suhteen kyselyn vastausjakaumat vastasivat varsin hyvin niin edellisen selvityksen kuin ajantasaisen jäsenrekisterin tietoja. Keskimäärin joka toinen vastaaja asuu Uudellamaalla (54 prosenttia, jäsenrekisterissä 56 prosenttia), Turun (11 %) ja Tampereen seudun (8 %) ollessa väkimäärältään seuraavaksi isoimmat asuinalueet. Kuten taulukosta nähdään, on yhdistys kuitenkin maanlaajuinen. Tällä kertaa 29 vastaajaa ilmoitti asuvansa ulkomailla, kun vuonna 2013 heitä oli 16.

Taulukko 1. Tietokirjailijoiden alueellinen jakauma (vastaukset sekä %, vertailu 2013 ja jäsenrekisteri)

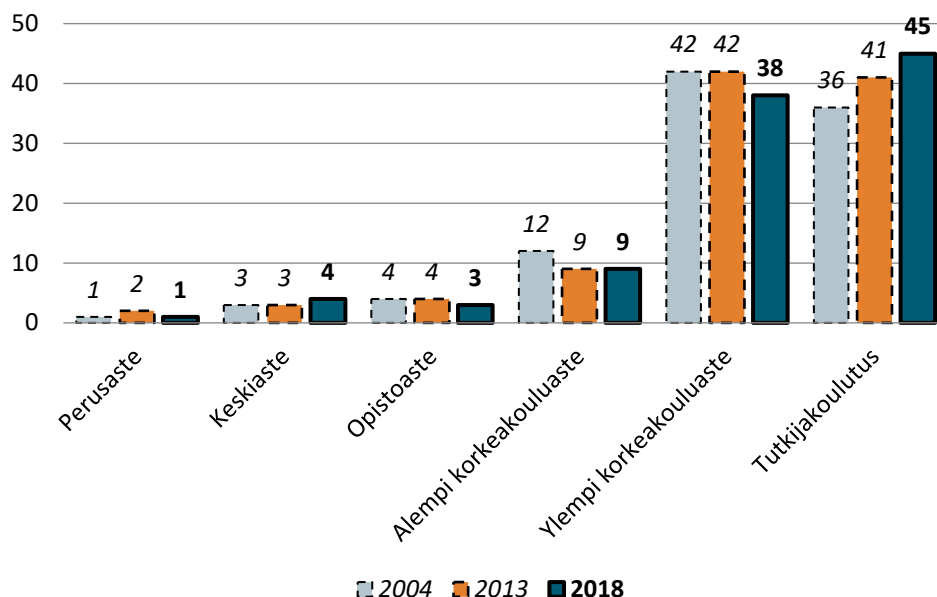
	n	%	2013	jäsenrekisteri
Etelä- ja Keski-Pohjanmaa	23	2	2	2
Etelä-Savo	19	2	2	1
Kaakonkulma	36	3	3	2
Kanta-Häme	25	2	4	3
Keski-Suomi	47	4	4	4
Lappi	22	2	1	2
Lounais-Suomi	135	11	9	9
Pirkanmaa	95	8	10	9
Pohjois-Karjala	37	3	3	3
Pohjois-Pohjanmaa ja Kainuu	48	4	3	4
Pohjois-Savo	37	3	2	2
Päijät-Häme	22	2	2	2
Uusimaa	663	54	54	56
Ulkomaat	29	2	1	1
Yhteensä	1238	100	100	100

N=1250, puuttuvia 12 (1 %)

3.2 Koulutusaste ja -ala

Kuten aiemmistakin selvityksistä hyvin tiedetään, on tietokirjailijoiden jäsenistö varsin koulututtanutta. Vastaajista 45 prosenttia ilmoitti suorittaneensa tutkijakoulutuksen eli lisensiaatin tai tohtorin tutkinnon (kuvio 3). Tämän ryhmän osuus näyttäisi kasvaneen jäsenistön keskuudessa 2000-luvun alun aikana (v. 2004 36 %, v. 2013 41 %). 38 prosenttia vastaajista ilmoitti korkeimmaksi tutkinnokseen ylempään korkeakoulututkintoon, tosin heistäkin osa kertoi keskeneräisistä jatko-opinnoista.

Kuvio 3. Tietokirjailijoiden koulutusaste (% , vertailu 2013 ja 2004)

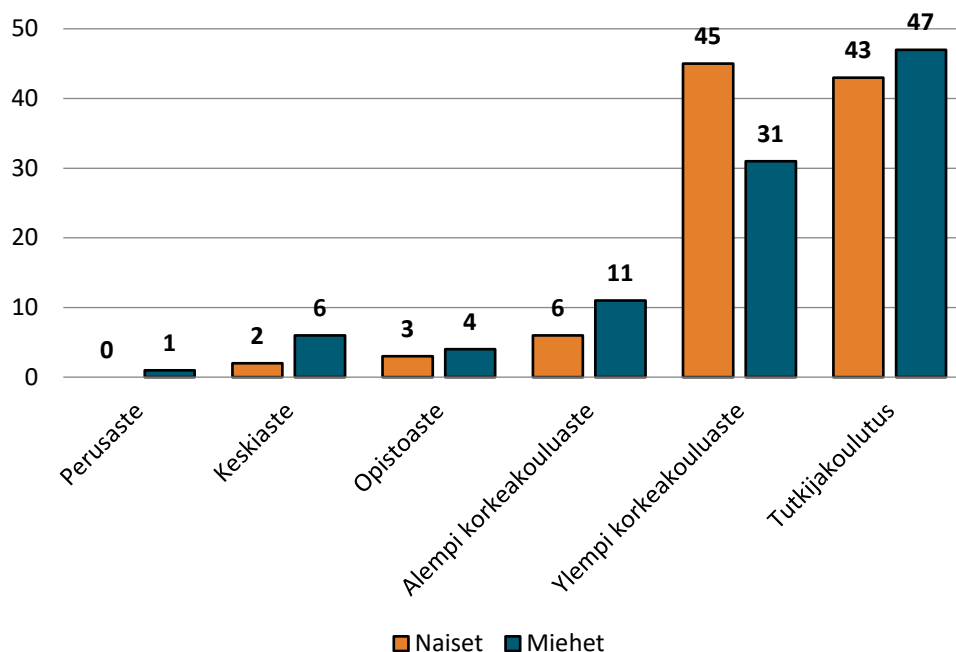

N=1250, puuttuvia 18 (1 %). Vastaajien ilmoittamista tutkinnoista korkein.

Vaikka jäsenistö onkin keskimäärin erittäin koulututtanutta, on hyvä muistaa, ettei tietokirjoittaminen välttämättä vaadi pitkälle vietyjä opintoja. Laaja työkokemus tai vaikkapa tietyn harrastuksen asiantuntijuus voivat yhtä lailla antaa hyvät lähtökohdat tietokirjojen kirjoittamiselle. Olennaisempaa juuri lieneekin oma kiinnostuneisuus aihetta kohtaan ja halu tiedon jakamiseen.

Vuoden 2013 kyselyssä tutkijakoulutuksen ilmoitti suorittaneensa 45 prosenttia miehistä ja 37 naisista. Tämän vuoden kyselyssä prosenttiero oli puolittunut neljään – miehet 47 ja naiset 43 prosenttia (kuvio 4). Saattaa hyvin olla, että tohtorikoulutettujen naisten osuus tavoittaa miesten osuuden tulevina vuosina.

Kuvio 4. Nais- ja miestietokirjailijoiden koulutusaste (%)

N=1250, puuttuvia 18 (1 %); Vastajien ilmoittamista tutkinnoista korkein.

Jäsenkyselyyn osallistuneiden tiedot koulutusalaista noudattelevat pitkälti aiempien selvitysten jakaumia (taulukko 2). Humanistit, yhteiskuntatieteilijät ja kasvatustieteilijät ovat edelleen selvästi kolme suurinta ryhmää. Humanistisen koulutuksen suorittaneita on reilu kolmannes (37 %), yhteiskuntatieteilijöitä (21 %) sekä kasvatustieteilijöitä (20 %) viidennes jäsenistöstä. Luokittelu ei tosin tässäköön kohtaa ole aivan yksinkertaista, sillä moni vastaaja kertoi suorittaneensa joko kahden tai jopa useamman eri alan koulutuksen.

Kasvatustieteiden tai opettajankoulutuksen saaneiden prosentuaalinen osuus tosin näyttäisi nyt kerättyjen tietojen valossa laskeneen aiemmista selvityksistä. Samoin luonnontieteilijöiden osuus näyttäisi hieman pienentyneen. Kyselyn perusteella on

hankalaa arvioida, ovatko muutokset todellisia vai jäikö näiden ryhmien vastausaktiivisuus vain syystä tai toisesta aiempaa pienemmäksi.

Taulukko 2. Tietokirjailijoiden koulutusala (vastaukset sekä %, vertailu 2013 ja 2004)

	n	%	2013	2004
Humanistinen koulutus	462	37	38	35
Yhteiskuntatieteellinen koulutus	267	21	18	17
Kasvatustieteellinen / opettajankoulutus	245	20	25	30
Luonnontieteellinen koulutus	132	11	14	18
Tekninen koulutus	80	6	7	9
Kaupallinen koulutus	79	6	9	7
Terveys- ja sosiaalialan koulutus	76	6	6	5
Taide- ja käsityöalan koulutus	54	4	4	3
Teologinen koulutus	49	4	4	3
Yleissivistävä koulutus	30	2	2	1
Oikeustieteellinen koulutus	29	2	2	2
Maa-, metsä- ja ravintotalouden koulutus	26	2	2	2
Palvelualojen koulutus	7	1	1	1
Sotilas- ja suojelualueen koulutus	6	0	1	1
Liikuntatieteellinen koulutus	2	0	0	0
Yhteensä	1544	122 %	133 %	134 %

N=1250. Vastausten kokonaismäärä ylittää vastanneiden määrän, koska useilla vastaajilla oli kahden tai useamman alan koulutus.

3.3 Toimiala

Tämän luvun päätteeksi tarkastellaan tietokirjailijoiden ilmoittamaa toimialaa. Vastaajilta kysyttiin, missä ammatissa he toimivat vuoden 2017 aikana tietokirjoittamisen ohella. Vaikka taulukon 3 luokittelu eroaa hieman vuoden 2013 selvityksestä, voidaan todeta, että valtaosa työssä käyneestä jäsenistöstä kertoi työskentelevänsä asiantuntijatehtävissä – tutkijoina, opettajina, viestintäalan eri tehtävissä, hallinnon toimissa tai erilaisissa konsultointi- ja koulutustehtävissä. Osa vastaajista ilmoitti toimineensa vuoden 2017 aikana useissa eri työtehtävissä, minkä takia taulukon tietoja täytyy tulkita pienin varauksin. Luvut eivät kuitenkaan eroa merkittävästi aiemman selvityksen tiedoista.

Taulukko 3. Vuonna 2017 työssä olleiden tietokirjailijoiden toimiala (vastaukset sekä %, keski-ikä toimialoittain)

	n	%	keski-ikä
Yliopisto-opetus ja/tai tutkimus	200	26	57
Opetusala	165	21	55
Julkaisu-, toimitus- ja viestintäala, ml. freelancer	142	18	58
Konsultointi/Koulutus	74	10	61
Hallinto	51	7	57
Kaupallinen ala/Liikkeenjohto	50	7	57
Kulttuuri/Taide	29	4	57
Terveydenhuolto- ja sosiaaliala	28	4	63
Tekniikka/Arkkitehtuuri	17	2	63
Lakiala	6	1	58
Teologia	5	1	65
Sotilasala	2	0	50
Yhteensä	769	100	58

N=782, puuttuvia 13 (2 %)

Moni eläkkeelle siirtynyt jäsen vastasi jatkaneensa edelleen mm. konsultointi-, luennointi- ja selvitystehtävissä, mikä näkyy joidenkin toimialojen koko vastaajajoukkoa korkeampana keski-ikänä.

3.4 Yhteenveto

- 37 prosenttia humanisteja, 21 % yhteiskuntatieteilijöitä ja 20 % kasvatustieteilijöitä/opettajankoulutuksen suorittaneita
- 83 prosentilla ylempi korkeakoulututkinto, tutkijakoulutus 45 prosentilla
- Tutkijoita, opettajia, toimittajia, virkamiehiä, konsultteja
- Jäsenistön keski-ikä 60 vuotta, kyselyyn vastanneiden 62,5-vuotta
- 40 prosenttia vastanneista eläkkeellä
- Naisia (47 %) ja miehiä (53 %) lähes yhtä paljon jäseninä

4 Tietokirjailija

4.1 Tietokirjailijan rooli

Millaiseksi tietokirjailijat mieltävät oman tietokirjailijaroolinsa? Tässä luvussa tarkastellaan lähemmin jäsenistön kirjailijaprofiilia. Vastaajia pyydettiin valitsemaan kolmesta vastausvaihtoehdosta vain pääasiallinen rooli – tietokirjailija, oppikirjailija tai tutkija. Reilu puolet (56 %) yhdistyksen jäsenistä kokee olevansa pääasiallisesti tietokirjailijoita, neljännes oppikirjailijoita (24 %) ja joka viides mieltää itsensä pääasiallisesti tutkijaksi (20 %) (taulukko 4). Muutokset vuoden 2013 lukuihin eivät ole suuria. Naisten osuus oli selvästi edelleen suurin juuri oppikirjailijoissa (63 prosenttia kaikista oppikirjailijoista), mutta ohitti tässä kyselyssä miesten osuuden myös tutkijaroolissa (52–48 %).

Taulukko 4. Pääasiallinen tietokirjailijan rooli (vastaukset sekä %, suluissa 2013)

	n	% kaikki	% naiset	% miehet
Tietokirjailija	662	56 (51)	42 (41)	58 (59)
Oppikirjailija	290	24 (29)	63 (59)	36 (41)
Tutkija	238	20 (20)	52 (47)	48 (53)
Yhteensä	1190	100 (100)	49 (47)	51 (53)

N=1250, puuttuvia 60 (5 %)

Tämän vuoden kyselyssä joka viides tietokirjailija ilmoitti toimivansa freelancerina edellisen selvityksen tavoin (taulukko 5). Sen sijaan päätoimessa olleiden osuus laski, kun taas eläkkeelle siirtyneiden tietokirjailijoiden määrä nousi selvästi edelliseen kyselyyn verrattuna. 491 vastaajaa eli 40 prosenttia vastaajista ilmoitti olevansa eläkkeellä, kun lukema viisi vuotta sitten oli 30 prosenttia. Vastaavasti yhteensä 40 prosenttia vastanneista ilmoitti olevansa päätoimessa, kun luku edellisessä kyselyssä oli 49 prosenttia. Valtaosa päätoimessa olevista kirjoittaa tietokirjoja oman työnsä alueelta.

Taulukko 5. Tietokirjailijoiden toiminnan luonne (vastaukset sekä %, vertailu 2013)

	n	%	2013
Freelancer	251	21	21
Päätoimessa, tietokirjani liittyvät kiinteästi sen alueeseen	412	34	42
Päätoimessa, kirjoitan tietokirjani aivan muulta alalta	68	6	7
Eläkkeellä	491	40	30
Yhteensä	1222	100	100

N=1250, puuttuvia 28 (2 %)

Taulukosta 6 havaitaan, ettei eläkkeelle siirtyminen näyttäisi painottuvan mihinkään edellä mainituista kolmesta tietokirjailijan pääroolista. Prosenttiosuuksien kasvu oli varsin tasaista niin tietokirjailijoiden, oppikirjailijoiden kuin tutkijoiden kohdalla. Ja kuten edellä on jo todettu, toimivat monet heistä edelleen tietokirjoittamisen ohella aktiivisesti erilaisissa työ- ja luottamustehtävissä.

Taulukko 6. Pääasiallinen tietokirjailijan rooli ja toiminnan luonne (n ja %, suluissa 2013)

		Tietokirjailija	Oppikirjailija	Tutkija
Freelancer	n	194	21	31
	%	29 (31)	7 (7)	13 (16)
Päätoimessa, tietokirjat kiinteästi sen alueelta	n	157	150	102
	%	24 (28)	52 (58)	43 (52)
Päätoimessa, tietokirjat aivan muulta alalta	n	54	4	9
	%	8 (11)	1 (3)	4 (5)
Eläkkeellä	n	261	114	97
	%	39 (30)	39 (32)	41 (28)
Yhteensä	n	666	289	239
	%	100 %	100 %	100 %

N=1250, puuttuvia 56 (5 %)

Tietokirjailijaksi itsensä ensisijaiseksi mieltävät kirjoittavat useimmin freelancerina (29 %), kun taas oppikirjailijat ja tutkijat kirjoittavat tietokirjoja valtaosin osana päätoimensa työnkuvaa tai oman työn ohella. Eläkesiirtymää lukuun ottamatta prosenttiosuudet noudattelevat edellisen selvityksen tuloksia.

Pääasiallisen tietokirjailijaroolin lisäksi jäseniltä kysyttiin muista kirjoittajarooleista (taulukko 7). Lähes jokainen kyselyyn osallistunut mielsi toimivansa pääasiallisen roolinsa lisäksi jossain muussa tietokirjoittajan roolissa. Kolmen pääasiallisen roolin jälkeen yleisimmät kirjoittamisen roolit olivat edellisen kyselyn tavoin luonteeltaan journalistisia. 25 prosenttia vastanneista kertoi kirjoittavansa toimittajana tai kolumnistina ja seuraavaksi yleisimmät roolit olivat esseisti (11 %) ja kriitikko (10 %). Joka kymmenes vastaaja kertoi myös kirjoittaneensa tietokirjoittamisen ohessa kaunokirjallisuuden alle lukeutuvia tekstejä.

Oppikirjailijoiden prosenttiosuus oli tässä kyselyssä 11 prosenttia pienempi kuin edellisellä kerralla (37 % – 48 %). Edeltä muistetaan, että myös kasvatustieteilijöiden tai opettajakoulutuksen saaneiden osuus oli edellisiä selvityksiä pienempi. Voi hyvinkin olla, että kyselyn ajankohta touko-kesäkuun vaihteessa eli lukuvuoden päätösruehussa laski juuri oppikirjailijoiden vastausaktiivisuutta.

Taulukko 7. Tietokirjoittamisen roolit (vastaukset sekä %, suluissa 2013)

	Vastausten lukumäärä n	%	Naisten osuus %
Tietokirjailija	873 (775)	70 (70)	43 (43)
Oppikirjailija	460 (529)	37 (48)	59 (54)
Tutkija	440 (409)	35 (37)	46 (44)
Journalisti, toimittaja, kolumnisti	314 (309)	25 (28)	40 (41)
Esseisti, pakinoitsija	139 (147)	11 (13)	44 (33)
Kriitikko	126 (153)	10 (14)	41 (39)
Kaunokirjailija	119 (107)	10 (10)	48 (46)
Kääntäjä	111 (116)	9 (10)	45 (44)
Kustannustoimittaja, editoija	111 (113)	9 (10)	48 (51)
Käsikirjoittaja	84 (70)	7 (6)	48 (44)
Mielipidekirjojen/pamflettien kirjoittaja	66 (80)	5 (7)	38 (29)
Sanakirjantekijä, ensyklopedisti	27 (48)	2 (4)	42 (42)
Yhteensä	2870 (2856)	230 (257)	46 (44)

N=1250.

Yllä mainittujen lisäksi vajaat sata vastaajaa tarkensi vastauksiaan avokomentilla. Yli 20 vastaajaa mielsi itsensä myös blogikirjoittajaksi, mikä kuvastaa hyvin

tietokirjoittamisen muuttunutta toimintaympäristöä. Kenties jatkossa tulisi *bloggaaja* lisätä yhdeksi valmiiksi vastausvaihtoehdoksi.

4.2 Tietokirjallisuuden tiedonalat ja julkaisumuodot

Tässä luvussa tarkastellaan, miltä tiedonaloilta yhdistyksen jäsenet ovat tietokirjallisuutta tuottaneet. Kuten edellä jo kerrottiin, kirjoittaa suurin osa jäsenistä tiiviisti oman alan teoksia. Humanistien, yhteiskuntatieteilijöiden ja kasvatustieteilijöiden suuri osuus näkyikin teosten tiedonaloissa.

Historia ja elämäkerrat olivat kaksi yleisintä tietokirjallisuuden tiedonala (taulukko 8). Vastanneista 26 prosenttia kertoi kirjoittaneensa historiateoksia ja 23 prosenttia elämäkertoja tai muistelmia. Seuraavaksi yleisimmät tiedonalat olivat kulttuuri- ja perinnetieto (ml. sukututkimus) (13 %), yhteiskunta ja politiikka (13 %) sekä kasvatustiede / opetusala (12 %).

Tiedonalojen järjestys vastasi hyvin pitkälti vuoden 2013 selvityksen vastauksia. Kaikkinsa voidaan todeta, että yhdistyksen jäsenet tuottavat tietokirjallisuutta kattavasti kaikilta mahdollisilta tiedonaloilta.

Taulukko 8. Tiedonalat, joilta tietokirjailijoiden teoksia on julkaistu (vastaukset sekä %, vertailu 2013 ja 2004)

	n (2018)	%	2013	2004
Historia, arkeologia	328 (295)	26	27	22
Elämäkerta, henkilöhistoria, muistelmat	283 (288)	23	26	9
Kulttuuri- ja perinnetieto, sukututkimus	168 (205)	13	19	15
Yhteiskunta, valtio-oppi, politiikka	162 (131)	13	12	11
Kasvatustiede, opetusala	152 (149)	12	14	15
Essee, mielipide, pamfletti	107 (99)	9	9	-
Kielitieteet, kielenopetus	106 (130)	9	12	15
Taloustieto, organisaatitieto, työelämä	99 (95)	8	9	7
Psykologia, ihmissuhdetaidot	98 (89)	8	8	6
Äidinkieli, kirjallisuus	94 (105)	8	10	-
Biologia, bioteknologia, ympäristötieto	91 (89)	7	8	11
Viestintä, mediat	82 (70)	7	6	7
Estetiikka, kirjallisuuden tutkimus	76 (48)	6	4	5
Teologia, uskontotiede, elämäkatsomustieto	76 (74)	6	7	6

Matkailu, matkakuvaukset	75 (69)	6	6	6
Lääke-, ja hoitotiede, terveystieto	74 (83)	6	8	7
Harrasteet (mm. käsityöt, valokuvaus, puutarha)	71 (45)	6	4	3
Sosiaalipolitiikka, sosiologia	66 (53)	5	5	5
Kuvataiteet, arkkitehtuuri	64 (57)	5	5	5
Matematiikka	52 (49)	4	4	7
Musiikki	52 (43)	4	4	3
Tekniikka, teknologia	47 (53)	4	5	8
Urheilu, liikunta, ulkoilu	45 (55)	4	5	3
Elokuva, teatteri, tanssitaide	42 (31)	3	3	3
IT-tieto, tietojenkäsittely	38 (33)	3	3	4
Filosofia, logiikka	33 (41)	3	4	3
Kalastus, metsästys, eräretkeily	33 (39)	3	4	3
Oikeustiede, lakitieto	33 (32)	3	3	2
Kotitalous, keittokirjat	29 (39)	2	4	4
Maatalous- ja metsätieteet	29 (29)	2	3	2
Maantiede	26 (31)	2	3	4
Liikenne, liikennevälineet	21 (20)	2	2	2
Fysiikka, tähtitiede	18 (39)	1	4	5
Kemia, biokemia	12 (22)	1	2	3
Geologia, geofysiikka	11 (5)	1	0	1
Tilastotiede	10 (8)	1	1	1
Yhteensä	2803 (2743)	226	250	212

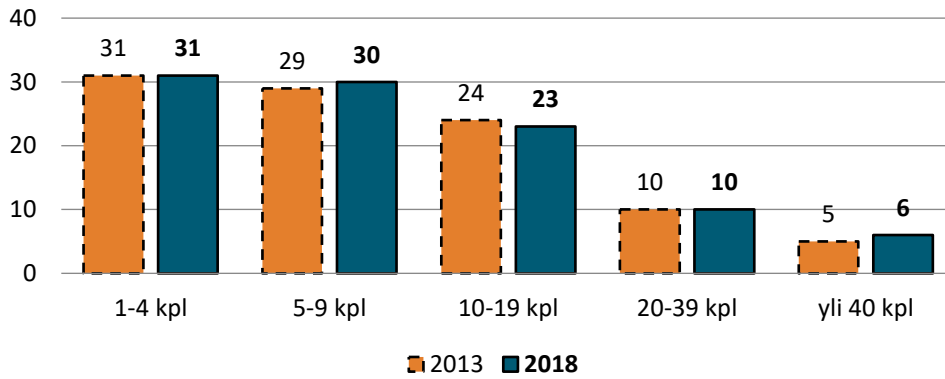
N=1250. Vastausten määrä ylittää vastanneiden määrän, koska monet tietokirjailijat kirjoittavat tietokirjoja usealta eri alalta. Prosenttiosuudet on laskettu suhteessa vastanneisiin edellisten selvitysten tavoin.

Digitalisaatio on tuonut erilaiset sähköiset julkaisumuodot kuten e-kirjat ja multimediateokset perinteisen painetun teoksen rinnalle. Osa tieteellisistä aikauskirjoista on siirtynyt kokonaan artikkelien verkkojulkaisuun. Murros ei kuitenkaan ole ollut läheskään niin suuri, kuin mitä jotkut ehkä uskalsivat vuosituhannen vaihteessa odottaa tai pelätä. Painettu teos on säilyttänyt asemansa myös suomalaisen tietokirjallisuuden kentällä.

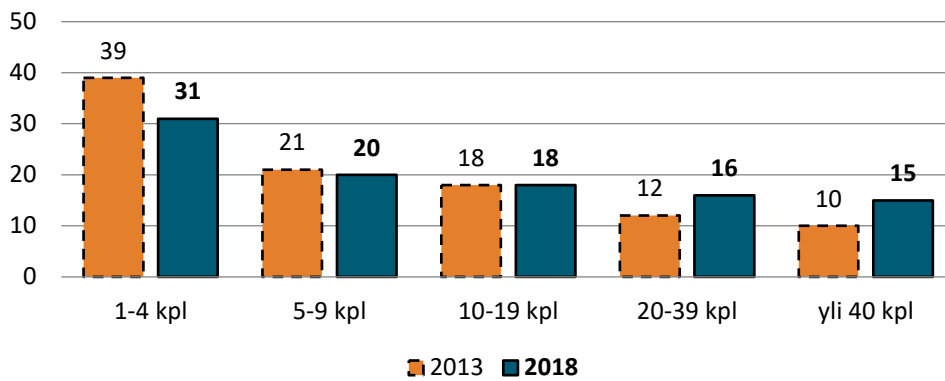
Kaikkiaan 1 192 vastaajaa eli käytännössä lähes jokainen vastaaja kertoi julkaisseensa painettuja kirjoja. Kohdan tarkka sanamuotoilu oli *”Olen tekijänä julkaissut yksin tai yhteistyössä tietoteoksia seuraavasti (merkitse teosnimikkeiden noin-määrät, ei toimitustöitä) – painettuja kirjoja”*. Vertailukelpoiseksi uudelleenluokiteltu jakauma vastasi hyvinkin tarkasti vuoden 2013 selvitystä. 31 prosenttia oli julkaissut 1–4 teosta, 30 prosenttia 5–9 teosta, loput useita kymmeniä.

Kuvio 5. Tietokirjailijoiden julkaisumäärät julkaisumuodoittain (%)

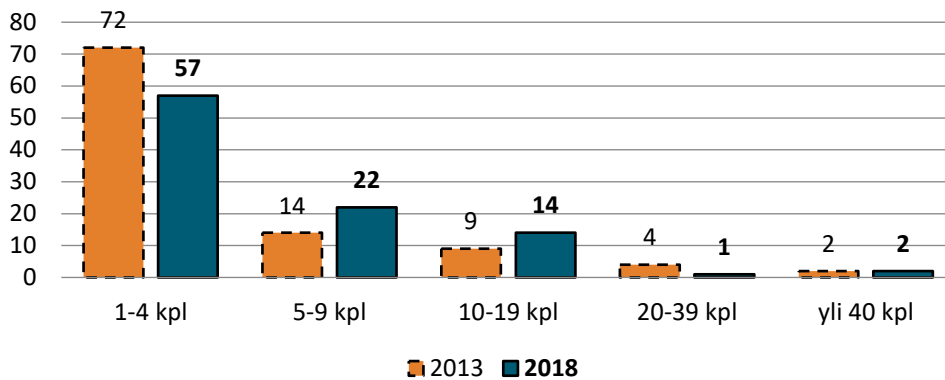
a) PAINETTUJA KIRJOJA (n=1192)

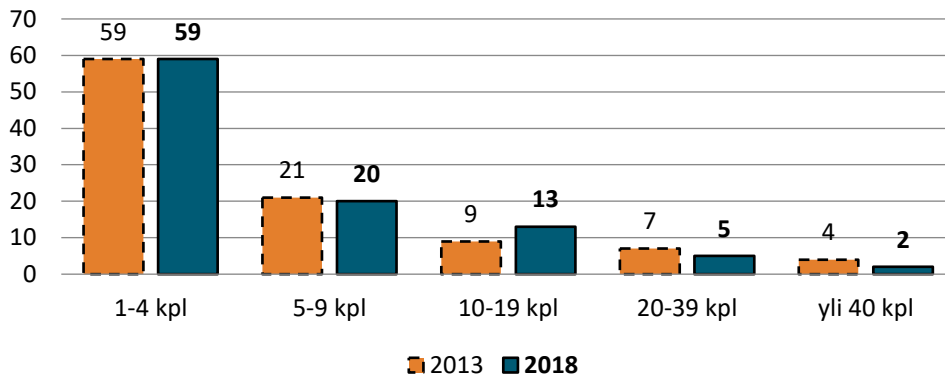
b) ARTIKKELEITA KOKOOMATEOKSISSA (n=736)

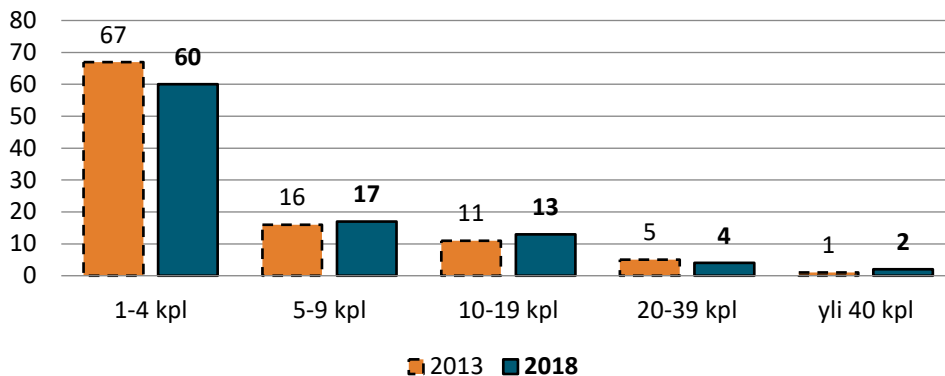
c) SÄHKÖISIÄ JULKAISUJA (n=377)

d) PIENPAINATTEITA (n=241)

e) AUDIOVISUAALISIA TEOKSIA (n=185)

Yhteensä 736 vastaajaa ilmoitti julkaisseensa artikkeleita kokoomateoksissa. Artikkelijulkaisut ovat tyypillisiä nykyään akateemisen tutkimuksen parissa. Vastausjakauma näyttäisi hieman tasoittuneen edellisestä kyselystä.

Edellisessä selvityksessä ennakoitiin, että sähköiset julkaisut tulevat yleistymään näkyvästi. Kyselyn perusteella kehitys näyttäisi kulkeneen tähän suuntaan. Kaikkiaan 377 vastaajaa kertoi julkaisseensa tietoteoksia sähköisessä muodossa. Heistä 57 prosenttia oli julkaissut 1–4 tietoteosta sähköisesti, mutta tämä osuus oli laskenut edellisestä selvityksestä 15 prosentilla. Vastaavasti 5–9 ja 10–19 sähköistä teosta julkaisseiden osuudet olivat kasvaneet. Toisin sanoen yhä useampi vastaaja oli julkaissut yhä useampia tietoteoksia sähköisessä muodossa.

Lähempi tarkastelu osoitti, että sähköisen julkaisemisen yleistymisen painottui juuri tutkija- ja oppikirjailijaroolissa kirjoittaviin, kun tietokirjailijaroolissa

kirjoittavat olivat julkaisseet selvästi useammin 1–4 sähköistä julkaisua (liitetaulukko 2). Tutkijoiden kohdalla kasvua selittänee nykykäytäntö julkaista tieteelliset artikkelit pääsääntöisesti verkkojulkaisuna tavoittaen lukijakunnan nopeasti ympäri maailmaa. Parikymmensivuisen tutkimusartikkelin teko on yleensä myös huomattavasti nopeampaa kuin paksun monografian työstäminen. Myös erilaista oppilaitosten opetusmateriaalia julkaistaan yhä enemmän sähköisesti, mikä selittänee oppikirjailijoiden vastauksia. Koulutuksen ja opetuksen kiihtyvää digitalisaatio muokanee jatkossa painetun ja sähköisen oppimateriaalin suhdetta entisestään.

Pienpainatteita kertoi julkaisseensa 241 vastaajaa. Vastausjakauma on lähes identtinen vuoden 2013 kyselyyn verrattuna. 185 vastaajaa ilmoitti julkaisseensa audiovisuaalisia teoksia (esim. cd-levy, dvd-levy). Tämäkin jakauma noudatteli pitkälti aiemman kyselyn tuloksia.

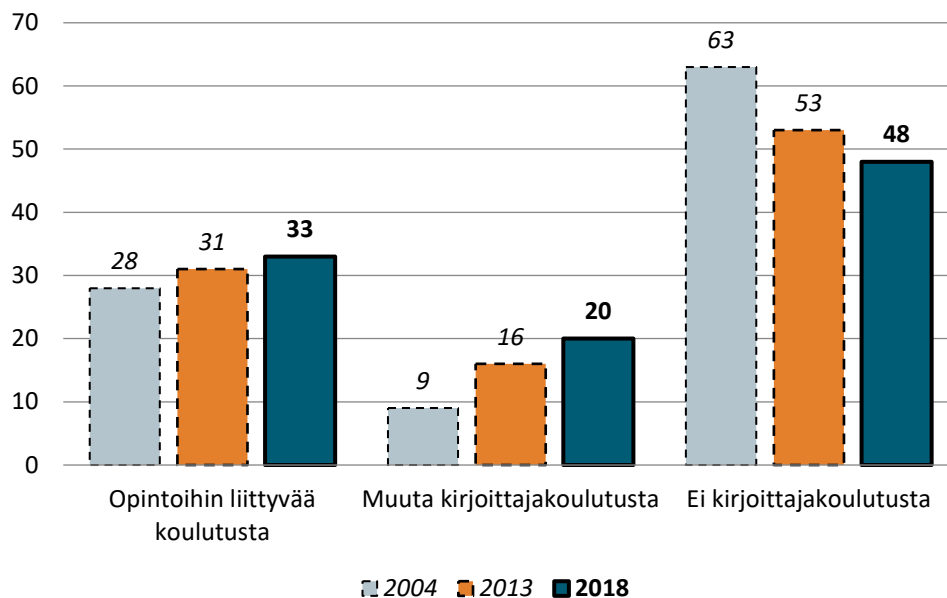
Edellä mainittujen lisäksi kymmenet vastaajat mainitsivat toimittamistaan verkko- ja blogisivuista, nettiartikkeleista, kritiikeistä yms. Journalistien työnkuvassa uutis- ja lehtiartikkelien toimittaminen on luonnollisesti keskeistä. ”*Muita, mitä julkaisuja?*” -kysymyksen lukuisat vastaukset kertoivat jäsenten julkaisujen monimuotoisuudesta – verkkokursseja, televisio- ja teatterikäsikirjoituksia, kalentereja, podcasteja, pelejä ja näyttelyjulkaisuja, vain joitakin mainitakseni.

4.3 Kirjoittajakoulutus

Jäsenkyselyssä tiedusteltiin jäsenten saamista kirjoittajakoulutuksesta. Vuoden 2013 kyselyssä kaikista vastaajista 31 prosenttia ilmoitti saaneensa ammatti- tai korkeakouluopintoihin liittyvää kirjoittajakoulutusta ja 16 prosenttia jotain muuta kirjoittajakoulutusta. Kuviosta 6 nähdään, että kirjoittajakoulutusta saaneiden osuudet olivat hieman nousseet. Tämän vuoden kyselyssä 33 prosenttia vastaajista kertoi saaneensa opintoihin liittyvää kirjoittajakoulutusta, 20 prosenttia jotain muuta kirjoittajakoulutusta.

Vuoden 2004 tietoihin verrattuna niiden jäsenten osuus, jotka eivät ole saaneet lainkaan kirjoittajakoulutusta, on pienentynyt 15 prosenttia. Osa tästä selittyy yleisellä koulutusasteen nousulla, mutta kuten kuviosta huomataan, on *muuta kirjoittajakoulutusta* saaneiden osuus yli kaksinkertaistunut vuoden 2004 luvuista.

Kuvio 6. Tietokirjailijoiden kirjoittajakoulutus (% , vertailu 2013 ja 2004)

N=1250, puuttuvia 20 (2 %)

Muuta kirjoittajakoulutusta kerrottiin saaneen monen eri toimijan taholta. Muun muassa yhdistyksen omat koulutukset, kansalaisopisto, mediatalojen toimittajakoulut ja kustantajien järjestämät koulutukset mainittiin useasti. Moni jäsen nimesi erikseen Oriveden opiston, jonka toiminta jatkuu syksyllä 2018 Ahlmanin ammatti- ja aikuisopiston yhteydessä Tampereella. Suomen tietokirjailijat ry:n järjestämästä koulutuksesta löytyy lisätietoja yhdistyksen kotisivuilta: <https://www.suomentietokirjailijat.fi/kirjailijalle/koulutus.html>.

4.4 Yhteenveto

- 56 prosenttia mieltää itsensä ensisijaisesti tietokirjailijaksi, 24 prosenttia oppikirjailijaksi ja 20 prosenttia tutkijaksi
- Historiateokset ja elämäkerrat edelleen yleisimmät tiedonalat
- Sähköisten julkaisujen määrä kasvussa
- Kirjoittajakoulutusta saaneiden jäsenten osuus kasvanut

5 Kustannustoiminta

Vuoden 2013 jäsenkyselyssä selvitettiin laajasti jäsenten kokemuksia kustannussopimuksista ja kustantajista. Suurin osa vastanneista kertoi tuolloin tehneensä kirjallisen kustannussopimuksen. Monet myös mainitsivat saaneensa tärkeitä neuvoja yhdistyksen sopimusasiantuntijoilta. Koska sopimusasiat ovat erityisen tärkeitä monille aloitteleville kirjailijoille, haluttiin osio toistaa myös tämänkertaisessa jäsentutkimuksessa.

5.1 Kustannussopimukset

Edelleen, neljä viidestä (80 %) vastaajasta ilmoitti tehneensä useimmista tai kaikista teoksistaan kirjallisen kustannussopimuksen. Kahdeksan prosenttia kertoi sopineensa kustantamisesta yleensä vain suullisesti, ja noin joka kymmenes vastaaja kertoi kirjoittaneensa pääosan teoksistaan työnsä puitteissa ilman erillistä kustannussopimusta. Taulukosta 9 havaitaan, että kysymyksen vastausjakauma on pysynyt lähes muuttumattomana koko 2000-luvun ajan.

Taulukko 9. Pääsääntöinen kustannussopimus (vastanneet sekä %, vertailu 2013 ja 2004)

	n	%	2013	2004
Olen tehnyt useimmista tai kaikista teoksistani kirjallisen kustannussopimuksen	936	80	82	83
Olen sopinut kustantamisesta yleensä vain suullisesti	94	8	6	6
Pääosa teoksistani on syntynyt työ-, virka- tai toimeksiantosopimuksena ilman kustannussopimusta	107	9	9	9
En osaa sanoa	37	3	3	2
Yhteensä	1174	100	100	100

N = 1250, puuttuvia 76 (6 %)

Vastaajilla oli mahdollisuus tarkentaa valintaansa avovastauksella. Osa kommentoi, että he ovat tehneet kaupallisten kustantajien kanssa kirjallisen kustannussopimuksen, mutta muiden toimijoiden, esimerkiksi joidenkin yhdistysten, museoiden tms. kanssa suullisen sopimuksen. Tässä kohtaa on hyvä muistaa, että suullinen sopimus on yhtä sitova kuin kirjallinen sopimus, joskin näyttövelvollisuus sopimuksesta on tällöin sillä osapuolella, joka väittää sopimuksen syntyneen.

Kun kustannussopimusten tekotapa ristiintaulukoidaan tietokirjailijaroolin suhteen, huomataan että lähes kaikki oppikirjailijat (94 %) ovat tehneet teoksistaan kirjallisen kustannussopimuksen (taulukko 10). Tutkijaroolissa pääasiallisesti kirjoittavien teokset valmistuvat taas muita useammin työ-, virka- tai toimeksiantosopimuksena (22 %).

Taulukko 10. Pääsääntöinen kustannussopimus ja pääasiallinen tietokirjailijarooli (n ja %)

		Tietokirjailija	Oppikirjailija	Tutkija
Kirjallinen	n	519	263	144
kustannussopimus	%	80	94	63
Suullinen	n	64	3	22
kustannussopimus	%	10	1	10
Työ-, virka- tai	n	46	6	51
toimeksiantosopimuksena	%	7	2	22
En osaa sanoa	n	18	7	11
	%	3	3	5
Yhteensä	n	647	279	228
	%	100 %	100 %	100 %

N=1250, puuttuvia 96 (8 %)

Suomen tietokirjailijat ry:n verkkosivuilta löytyy yhdistyksen laatima [suositus kustannussopimusmalliksi](#). Yhdistyksen lakimiehille voi myös toimittaa tarjotun kustannussopimuksen tarkistettavaksi. Yhdistys kehottaakin kustannussopimuksia solmittaessa kiinnittämään huomiota erityisesti seuraaviin seikkoihin:

- Kuinka laajoja julkaisuoikeuksia sopimus koskee eli luovutetaanko kustantajalle oikeus painetun kirjan lisäksi myös esimerkiksi sähköiseen julkaisemiseen tai äänikirjan tekemiseen?
- Kannattaako joissain tilanteissa luovuttaa kustantajalle vain optio-oikeus esimerkiksi sähköisiin julkaisumuotoihin?
- Millä aikataululla oikeudet palautuvat tekijälle eri tilanteissa ja eri julkaisumuotojen osalta?
- Miten tekijänpalkkio määritellään, suoritetaanko se jokaisesta myydystä teoskappaleesta, onko se suuruudeltaan kohtuullinen ja mitä palkkion maksamisajankohdasta sovitaan?
- Miten sopimuksen kilpailukieltolauseke on muotoiltu? Rajoittaako se tekijän mahdollisuutta hyödyntää ammattitaitoaan muissa yhteyksissä?
- Onko tekijällä oikeus hankkia alennuksella laatimaansa teosta?
- Mitä teoksen käänno-oikeuksista on sovittu? Säilyvätkö käänno-oikeudet tekijällä, siirtyvätkö ne kokonaisuudessaan kustantajalle vai onko tekijällä ja kustantajalla niihin rinnakkainen oikeus?
- Onko tekijällä oikeus irtisanoa kustannussopimus?

Seuraavaksi jäseniltä kysyttiin tarkentavia kysymyksiä koskien juuri **tuoreimman tietoteoksen kustannussopimusta**. Seuraavan sivun taulukkoon 11 on koottu tiedot teoksen kustannusmuodosta. 28 prosenttia vastaajista kertoi kirjoittaneensa tuoreimman tietoteoksensa pääsääntöisesti apurahoituksella. 14 prosentilla korvaus koostui valmiin teoksen myyntirojaltista ja mahdollisesta ennakkopalkkiosta, 11 prosentilla tilaustyön palkkiosopimuksesta. Yhdeksällä prosentilla tuorein tietoteos oli syntynyt virka- tai työsuhteeseen sisältyvänä työnä.

Noin kolmannes tietoteoksista syntyy kyselyn perusteella kokonaan ilman siihen kohdennettua rahoitusta. 25 prosenttia kaikista vastaajista kertoi kirjoittaneensa uusimman teoksensa vapaa-ajalla ilman palkkiosopimuksia. Kuusi prosenttia vastasi julkaisseensa uusimman teoksensa omakustanteena.

Taulukko 11. Tuoreimman tietoteoksen kustannusmuoto (vastanneet sekä %)

Tuoreimman tietokirjani kirjoittaminen on tapahtunut pääsääntöisesti:

	n	%
Apurahoituksella	306	28
Kustannussopimukseen perustuvan rojaltn (ja ennakkopalkkion) turvin	152	14
Tilaustyönä erillisen palkkiosopimuksen mukaan	117	11
Virkaani tai työsuhteeseeni kuuluvana työnä	103	9
Tilaustyönä työsuhtesopimuksen perusteella	15	1
Vapaa-ajalla ilman palkkiosopimuksia	271	25
Omakustanteena ilman ulkopuolista rahoitusta	70	6
Jollakin muulla rahoituksella	33	3
En osaa sanoa	39	4
Yhteensä	1106	100

N = 1250, puuttuvia 144 (12 %)

Seuraavan sivun taulukko 12 havainnollistaa, **mitä oikeuksia tuoreimman tietoteoksen kustannussopimuksessa on luovutettu kustantajalle**. Vastaajilla oli mahdollisuus valita useampi vastausvaihtoehto. Seuraavista taulukoista on karsittu ne 70 vastaajaa, jotka edellä ilmoittivat tehneensä viimeiseksi omakustanteen.

Vastausten perusteella näyttäisi, että nimenomaan sähköisten oikeuksien luovuttaminen on yleistynyt kustannussopimusten sanamuodoissa viimeisen 15 vuoden aikana. *”Olen luovuttanut kustantajalle oikeudet vain painetun teoksen julkaisemiseen”* oli edelleen selvästi yleisin vastaus, mutta edellisiin kyselyihin verrattuna sen prosenttiosuus oli laskenut (2004: 67 % - 2013: 58 % - 2018: 50 %). Samaan aikaan kolmen muun vastausvaihtoehdon, *”Kustantajalle on luovutettu optio teoksen sähköiseen julkaisuun”* (23 %), *”Olen luovuttanut kustantajalle kaikki sähköiset oikeudet”* (18 %) sekä *”Olen luovuttanut kustantajalle kaikki mahdolliset julkaisuoikeudet kaikilla mahdollisilla nykyisillä ja tulevaisuuden julkaisutavoilla”* (14 %) osuudet olivat kasvaneet edellisistä kyselyistä.

Taulukko 12. Tuoreimman tietoteoksen kustannussopimukset ja tekijänoikeudet (vastaukset sekä %, vertailu 2013 ja 2004)

	n	%	2013	2004
Olen luovuttanut kustantajalle oikeudet vain painetun teoksen julkaisemiseen	521	50	58	67
Kustannussopimuksessa kustantajalle on luovutettu optio teokseni sähköiseen julkaisuun	240	23	20	14
Olen luovuttanut kustantajalle oikeudet teokseni käännöksiin	191	18	18	17
Olen luovuttanut kustantajalle kaikki sähköiset oikeudet	190	18	12	4
Olen luovuttanut kustantajalle kaikki mahdolliset julkaisuoikeudet kaikilla mahdollisilla nykyisillä ja tulevaisuuden julkaisutavoilla	142	14	7	10
Sopimuksessa on erillinen maininta siitä, että kustantajalla on teoksen taloudellisten oikeuksien edelleenluovutus oikeus	23	2	3	3
Sopimuksessa on erillinen maininta siitä, että kustantajalla on teoksen muuttamisoikeus (tekijältä lupaa kysymättä)	6	1	1	1
Kustannussopimus on muotoiltu siten, ettei siitä käy ilmi, mitä oikeuksia olen luovuttanut	76	7	7	8
Kustannussopimukseni on vasta suullinen enkä muista, mitä oikeuksia olen luovuttanut	12	1	2	2
En osaa vastata	129	13	16	8
Yhteensä	1530	147	142	-

N = 1036. Vastausten määrä ylittää vastanneiden määrän, koska vastaajien oli mahdollista valita useampi vastausvaihtoehto.

Seuraavaksi jäseniltä kysyttiin julkaisuoikeuksien palauttamisesta. Mikäli kustantaja ei enää hyödynnä teosta taloudellisesti, voi tekijä tällaisessa tapauksessa pyytää oikeudet kustantajalta takaisin. Näin tekijälle palautuu mahdollisuus hyödyntää teostaan (käsikirjoitus, artikkeli, osateos) taas uudelleen haluamallaan tavalla.

Taulukosta 13 nähdään, että yhä useampi jäsen on sopinut kustannussopimuksessaan erikseen julkaisuoikeuksien palauttamisesta. Näiden vastaajien osuus oli noussut 30 prosentista 36 prosenttiin. Näistä 365 vastaajasta

viidennes (19 %) oli konkreettisesti käyttänyt tätä oikeutta. Prosenttiosuus oli pysynyt samana edelliseen kyselyyn verrattuna.

Taulukko 13. Julkaisuoikeuksien palauttaminen (vastanneet sekä %, vertailu 2013)

		n	%	2013
Onko sovittu erikseen teoksen julkaisuoikeuksien palauttamisesta?	Kyllä	365	36	30
	Ei	636	64	70
Jos on sovittu, onko käyttänyt tätä oikeutta?	Kyllä	67	19	18
	Ei	296	81	82

N=1036, puuttuvia 35 (3 %); N=365, puuttuvia 2 (1 %)

Suomen tietokirjailijat ry suosittaa jäseniään perehtymään julkaisuoikeuksien palauttamiseen. Yhdistyksen henkilöstöltä voi kysyä neuvoa asiassa ja yhdistyksen kotisivuilta löytyy myös [valmiit lomakepohjat niin painetun teoksen kuin sähköisen julkaisun oikeuksien palauttamiseksi](#).

Kustannussopimukseen saattaa sisältyä lisäksi lausekkeita erillistehtävistä. Näillä tarkoitetaan muun muassa teoksen päivittämistä tai kuvituksen tai muun oheismateriaalin hankkimista. Taulukosta 14 nähdään, että valtaosalla (59 %) vastaajista ei tuoreimpaan kustannussopimukseen liittynyt erillistehtäviä. 191 vastaajaa (18 %) kertoi hankkineensa teokseensa kuvituksen ilman erillistä palkkiota, 36 vastaajaa oli saanut kuvituksesta palkkion. Kymmenen prosenttia oli sopinut päivittäneensä teoksen ilman erillistä palkkiota, kun taas kahdeksan prosenttia kertoi saavansa päivityksestä erikseen sovittua palkkion.

Sopimus erillistehtävistä ja niiden mahdollisesta korvauksesta riippuu luonnollisesti tuoreimman tietoteoksen luonteesta. Vaikka lukuja tulee tarkastella pienin varauksin, noudattelevat vastausjakaumat varsin hyvin vuoden 2013 selvityksen tuloksia.

Taulukko 14. Tuoreimpaan kustannussopimukseen liittyvät erillistehtävät (vastaukset sekä %, vertailu 2013)

	n	%	2013
Olen sopinut päivittäväni teokseni erillisen sopimuksen mukaan erillistä palkkiota vastaan	79	8	10
Olen sopinut päivittäväni teokseni automaattisesti ilman eri palkkiota (myynnistä tulee sama prosenttipalkkio)	108	10	9
Jos en voi hoitaa päivitystä, on kustantajalla oikeus teettää päivitys muuten	50	5	6
Tietoteokseeni liittyy oheisaineistoja, joista on sovittu erillinen palkkio	76	7	12
Tietoteokseeni liittyy oheisaineistoja, joista kustantaja ei maksa palkkiota	32	3	3
Olen hankkinut teoksen kuvituksen ja saanut tästä erillisen palkkion	36	4	5
Olen hankkinut teoksen kuvituksen ilman erillistä palkkiota	191	18	17
Sopimukseeni ei liity erillistehtäviä	611	59	59
Yhteensä	1183	114	121

N=1036. Vastausten määrä ylittää vastanneiden määrän, koska vastaajien oli mahdollista valita useampi vastausvaihtoehto.

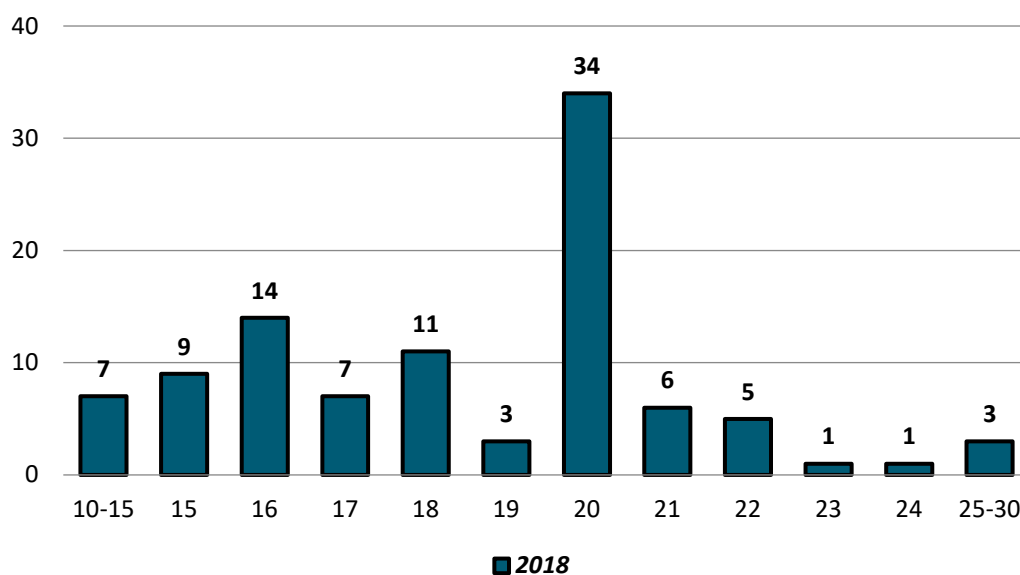
Seuraava kysymys lomakkeella käsitteli tuoreimmassa kustannussopimuksessa sovitun korvauksen eli **tekijänpalkkion suuruutta ja määräytymisperustetta**. Vuoden 2013 kyselyn tavoin noin joka toinen vastaaja (47 prosenttia) ilmoitti, että tekijänpalkkio määräytyi ennalta sovittuna prosentuaalisena osuutena teoksen nettomyyntitulosta (taulukko 15). Seuraavaksi yleisin tekijänpalkkiomuoto oli etukäteen määritelty kertapalkkio (15 prosenttia vastaajista). 7 prosenttia ilmoitti saaneensa kiinteän euromääräisen korvauksen jokaisesta myydystä kappaleesta, viidellä prosentilla tekijänpalkkio määräytyi jollain muulla tapaa ja kaksi prosenttia kertoi palkkiosopimuksen sisältäneen ehtolausekkeen teoksen myyntimäärästä.

Taulukko 15. Tuoreimman kustannussopimuksen tekijänpalkkio (vastanneet sekä %, vertailu 2013)

	n	%	2013
Kustantajan saamasta nettomyyntitulosta x prosenttia	513	47	52
Etukäteen määriteltynä kertapalkkiona	161	15	14
Kiinteänä euromääräisenä korvauksena jokaisesta myydystä kappaleesta	71	7	4
Kirjan myynnin mukaisena palkkiona, jonka laskutapa on jokin muu kuin edelliset	56	5	4
Tekijänpalkkiota maksetaan tietyn myyntimäärän jälkeen, joka on x kappaletta	17	2	3
Tekijänpalkkiota ei makseta	110	10	9
En tiedä millä tavoin tekijänpalkkioni määräytyy	26	2	2
En osaa vastata	132	12	12
Yhteensä	1086	100	100

N=1250, puuttuvia 164 (13 %)

Kuvio 7. Tekijänpalkkion prosenttikorvaus (%)

N=423, puuttuvia 827 (66 %)

Suomen tietokirjailijat ry:n suosituksen mukaan kohtuullisena tekijänpalkkiona voidaan pitää 20–25 prosenttia, mikäli se lasketaan kustantajan saamasta

arvonlisäverottomasta myyntihinnasta. Kuviosta 7 havaitaan, että noin joka kolmas prosenttikorvauksen saaneista vastaajista (34 prosenttia) kertoi saaneensa 20 prosentin tekijänpalkkion. Puolet vastanneista sijoittuivat 15–20 prosentin välille, harvempi vastaaja kertoi yli 20 prosentin tekijänkorvaustasosta.

Lainauskorvaus on monille kirjailijoille ja kääntäjille tärkeä lisätulonlähde. Kyselyn mukaan yhä useampi yhdistyksen jäsen onkin liittynyt lainauskorvausjärjestelmään. 88 prosenttia vastanneista kertoi tehneensä Sanaston asiakkuussopimuksen, kun luku edellisessä kyselyssä oli 81 prosenttia (taulukko 16). Sanaston asiakkuus on maksuton ja lainauskorvausjärjestelmän lisäksi sen asiakkailta on mahdollisuus saada neuvontaa tekijänoikeusasioissa. Lisätietoja voi katsoa Sanaston verkkosivuilta <https://www.sanasto.fi/>.

Taulukko 16. Sanaston lainauskorvausjärjestelmä (vastanneet sekä %, vertailu 2013)

		n	%	2013
Olen liittynyt lainauskorvausjärjestelmään eli	Kyllä	966	88	81
tehnyt Sanaston asiakkuussopimuksen	Ei	136	12	19
Yhteensä		1086	100	100

N=1250, puuttuvia 148 (12 %)

Sanasto edustaa laajalti maamme kirjallisuuden alan tekijöitä ja laajaa kirjallisuuden alan tuotantoa. Sanasto solmii teosten kollektiivikäyttöä koskevia tekijänoikeuslakiin perustuvia sopimuksia ja tilittää käytöstä suoritettut varat teosten tekijöille. Yhdistys valvoo kirjallisuuden alaan kuuluvia tekijänoikeuksia, ja se voi avustaa tekijöitä tekijänoikeusloukkauksissa ja eri jälkikäyttöyhteyksissä. Tekijänoikeuslain lähtökohtana on, että kirjallisen teoksen käyttöön on pyydettävä lupa tekijältä.

Tekijänoikeuslakiin vuonna 2007 tulleen muutoksen myötä muun muassa kirjailijoilla ja kääntäjillä on oikeus saada korvausta siitä, että heidän teoksiaan lainataan yleisistä kirjastoista. Korvaus määräytyy lainauskertojen perusteella. Sanasto hallinnoi lainauskorvausjärjestelmää tekstin alueen oikeudenomistajilta osin. Muut lainauskorvausta hallinnoivat järjestöt ovat Kopiosto (kuva) ja Teosto (musiikki).

Lähde: Jokinen H. (2010): Tietokirjailijan eväät – tekijänoikeus, sopimukset, apurahat. (2. uudistettu painos)

5.2 Kustannustoiminta

Tietokirjojen julkaisu on selvästi yleisintä kaupallisen kustantajan toimesta (taulukko 17). Kaiken kaikkiaan 1 055 vastaajaa eli 84 prosenttia kaikista vastaajista kertoi julkaiseensa tietoteoksiaan kaupallisella kustantajalla. Lukema vastaa hyvin edellisten selvitysten tietoja. Seuraavaksi yleisimmät tietoteosten kustantajatahot ovat eri järjestöt tai yhdistykset (33 %) sekä yliopistojen julkaisut (32 %), joiden molempien prosentuaalinen näyttäisi hieman kasvaneen edellisestä kyselystä.

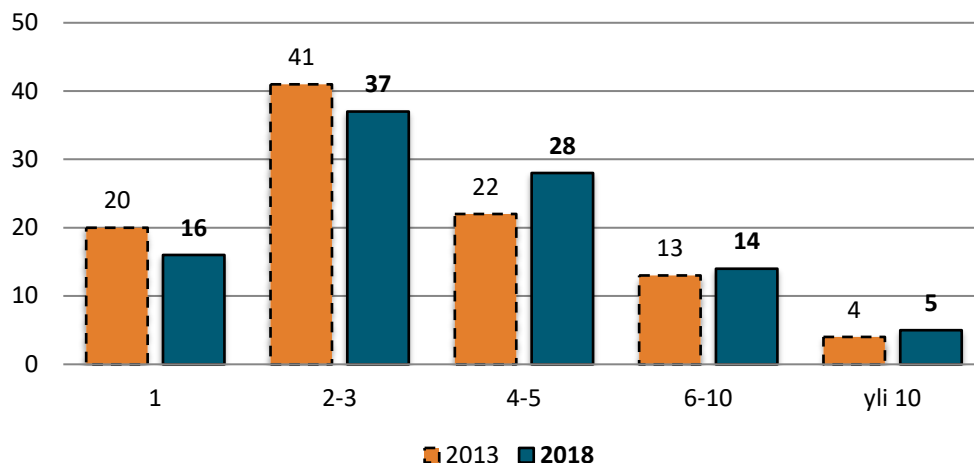
Myös omakustanteiden osuuden kasvu näyttää jatkuneen jäsenistön keskuudessa. Nyt joka viides vastaaja (20 %) ilmoitti julkaiseensa omakustanteen, kun viisi vuotta sitten vastaava luku oli 15 prosenttia ja vuonna 2004 vain 8 prosenttia. Kyselystä ei käy ilmi, kuinka moni näistä omakustanteista oli alun perin ajateltu jonkun toisen tahon kustannettavaksi.

Taulukko 17. Tietoteosten kustantajatahot (vastaukset sekä %, vertailu 2013 ja 2004)

	n	%	2013	2004
Kaupallinen kustantaja	1055	84	85	85
Muu järjestö tai yhdistys	414	33	29	24
Yliopisto tai yliopiston laitos	396	32	27	23
Omakustanne	249	20	15	8
Yksityinen yritys tai työnantaja	188	15	16	11
Kunta tai kunnallinen järjestö	152	12	9	8
Valtion hallinto tai valtion toimielin	127	10	12	11
Muu valtion koulutus- tai tutkimuslaitos	120	10	11	7
Yhteensä	2701	216	204	177

Vastaajilta kysyttiin vielä, kuinka moni eri kustantaja/julkaisija on kustantanut heidän tietoteoksiaan. Kuviossa 8 tietoja vertaillaan vuoden 2013 kyselyn jakaumiin. Jakaumasta havaitaan muutos, jonka mukaan yhä useampi jäsen kertoi julkaiseensa teoksiaan monen kustantajan kautta. Yhdellä kustantajalla julkaiseiden osuus laski 20 prosentista 16 prosenttiin ja 2–3 kustantajalla julkaiseiden 41:sta 37 prosenttiin. 4–5 kustantajalla julkaiseiden osuus puolestaan nousi 22 prosentista 28 prosenttiin. Tätä useampien kustantajien käyttö oli yhtä yleistä kuin edellisessä kyselyssä.

Kuvio 8. Tietoteosten kustantajien lukumäärä (% , vertailu 2013)

N=1250, puuttuvia 194 (16 %)

Alla olevaan taulukkoon 18 on vielä eroteltu kustantajien määrä pääasiallisen tietokirjailijan roolin – tietokirjailija, oppikirjailija tai tutkija – mukaisesti. Edellä kuvattu jakauman muutos näkyy tässä taulukossa siten eritellymmin.

Taulukko 18. Kustantajien lukumäärä ja pääasiallinen tietokirjailijan rooli (vastanneet sekä %, vertailu 2013)

		Kustantajien lukumäärä					Yhteensä
		1	2–3	4–5	6–10	Yli 10	
Tietokirjailija	n	73	213	178	100	26	590
	%	12	36	30	17	4	100
	2013	12	43	25	15	5	100
Oppikirjailija	n	81	119	43	11	2	256
	%	32	47	17	4	1	100
	2013	40	41	13	5	1	100
Tutkija	n	11	58	70	36	20	195
	%	6	30	36	19	10	100
	2013	8	35	31	19	7	100
Yhteensä	n	165	390	291	147	48	1041
	%	16	37	28	14	5	100
	2013	20	41	22	13	4	100

N=1250, puuttuvia 209 (17 %)

Tietokirjailijoiden kohdalla edelleen tyypillisintä on julkaista 2–3 kustantajalle, mutta tämä osuus on pienentynyt samalla kun 4–5 kustantajalla julkaisseiden osuus on kasvanut. Tutkijaroolissa kirjoittavien kohdalla muutos on samankaltainen. Mielenkiintoisesti myös oppikirjailijat, jotka perinteisemmin ovat julkaisseet teoksiaan yhdellä kustantajalla, näyttäisivät tämän kyselyn vastausten perusteella julkaisevan yhä useammin muutamalla eri kustantajalla.

Tuloksia eri kustantajien määrän kasvusta täytyy tulkita varauksin. Saattaa nimittäin hyvinkin olla, että kustannusalan monet fuusiot ja yrityskaupat näkyvät yhä useampien jäsenten vastauksissa. Jatkossa asian selvittäminen edellyttäisi kenties kysymyksen uudelleenmuotoilua.

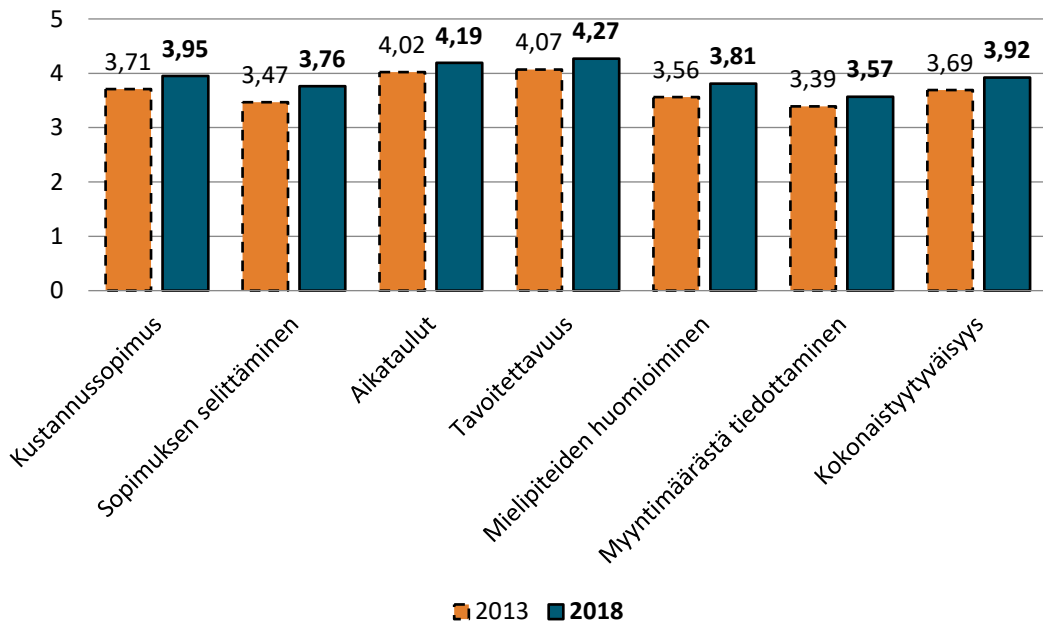
5.3 Kokemukset pääasiallisesta kustantajasta

Kustantajien lukumääräkysymystä olennaisempaa on kuitenkin tarkastella jäsenten kokemuksia kustannustoiminnasta. Luvun päätteeksi keskitytäänkin vastaajien näkemyksiin **pääasiallisesta** kustantajastaan. Kuten edellä kävi ilmi, kertoi suuri osa tietokirjailijoista julkaisseensa teoksiaan usealla eri kustantajalla ja osalle vastaajista pääasiallisen kustantajan nimeäminen olikin hankalaa. Kymmeniä mainintoja saivat kuitenkin muun muassa Otava, SanomaPro (Wsoy), Tammi, SKS, Atena, Docendo, Edita, Finn Lectura, Gaudeamus, Kirjapaja, LIKE ja PS-kustannus. Edellisten lisäksi vastaajat mainitsivat lukemattoman määrän muita kustantamoja, eri yhdistyksiä, oppilaitoksia, kuntia ja julkishallinnon yksiköitä.

Kuviosta 9 havaitaan, että tyytyväisyys pääasialliseen kustantajaan nousi edelliseen kyselyyn verrattuna kaikilla mitatuilla osa-alueilla. Tämä muutos, vaikkakin pieni, täytyy tulkita pelkästään myönteiseksi kehitykseksi. Lienee kaikkien osapuolten etu, että esimerkiksi kustannussopimusneuvottelut käydään yhteisymmärryksessä tai että tekijää informoidaan säännöllisesti teoksen myyntimääristä.

Vastaajilla oli mahdollisuus täydentää näkemyksiään avovastauksella. Kirjalliset vastaukset havainnollistivat osuvasti jäsenten erilaisia kokemuksia sopimusneuvotteluista. Iso osa jäsenistöstä koki tulleen kohdelluksi kustantajatapaamisissa hyvinkin asiallisesti, mutta jotkut vastaajat kuvasivat neuvotteluja enemmän ”ota tai jätä”-tilanteeksi. Sama havainto nousi esiin myös edellisessä jäsentutkimuksessa.

Kuvio 9. Tyytyväisyys pääasiallisen kustantajan toimintaan ja yhteistyöhön (%)

N=1250, puuttuvia 192–207 (15–17 %)

Kielteisiä kokemuksia kuvattiin konkreettisten tapausten kautta, miten esimerkiksi lisäpainoksen myyntikorvaukset olivat jääneet saamatta tai miten teoksen markkinointi oli jäänyt kustantajan lupauksista huolimatta harmittavan vähäiseksi. Yhdistys järjestää kustannussopimusten laadintaan liittyvää jäsenkoulutusta ja neuvoo jäseniään ongelmatilanteissa. Kielteisiä kokemuksia väheksymättä kertoo jäsenkyselyn tulos kuitenkin selvän viestin: yhdistyksen jäsenet ovat keskimäärin varsin tyytyväisiä teostensa pääasiallisen kustantajan toimintaan.

Kustantajan vaihto voi tulla kirjailijauralla eteen monesta eri syystä. Vaihto ei välttämättä kerro edellä kuvatun kaltaisista ongelmista tekijän ja kustantajan välillä. Yhtä hyvin voi olla, että jokin toinen kustantamo on yksinkertaisesti profiililtaan sopivampi uuden teoksen julkaisijaksi. Seuraavan sivun taulukosta 19 nähdään vielä, että kaikista vastaajista noin joka kolmas (30 prosenttia) kertoi harkinneensa kustantajan vaihtoa viime aikoina. Osuus oli täysin sama edellisessä kyselyssä viisi vuotta sitten. Taulukosta havaitaan selkeä ero tietokirjailijaroolien kesken. Oppikirjailijat olivat harkinneet kustantajan vaihtoa selvästi harvemmin kuin

tietokirjailija- tai tutkijaroolissa kirjoittavat jäsenet. Saman kustantajan oppikirjasarjat selittänevät pitkälti tätä havaintoa.

Taulukko 19. Onko harkinnut kustantajan vaihtoa viime aikoina (vastanneet sekä %, vertailu 2013)

		Kyllä	Ei	Yhteensä
Tietokirjailija	n	204	400	604
	%	34	66	100
	2013	41	59	100
Oppikirjailija	n	46	216	262
	%	18	82	100
	2013	15	85	100
Tutkija	n	69	120	189
	%	37	63	100
	2013	38	62	100
Yhteensä	n	319	736	1055
	%	30	70	100
	2013	30	70	100

N=1108, puuttuvia 105 (10 %)

Edeltä muistetaan, että joka viides vastaaja oli ilmoittanut julkaisseensa tietoteoksen omakustanteena (taulukko 16). Osuus oli noussut tuntuvasti ensimmäisen jäsenkyselyn lukemista (v. 2004 8 % - v. 2013 15 % - v. 2018 20 %). Samaa aihepiiriä selvitettiin vielä toisella kysymyksellä: *oletko omakustantanut teoksiasi tai harkinnut sitä?* Myös tämän kysymyksen vastausjakauman kohdalla havaittiin hienoista kasvua. Tällä kertaa 38 prosenttia kaikista vastaajista vastasi ainakin harkinneensa omakustanteen tekoa, kun vuoden 2013 kyselyssä luku oli 35 prosenttia.

Kuviosta 10 nähdään vielä, että 42 prosentilla omakustanteen julkaisseista omakustanne oli jäänyt kertaluonteiseksi kustannusmuodoksi. 21 prosenttia oli tehnyt kaksi, 11 prosenttia kolme ja kuusi prosenttia neljä omakustannetta. 20 prosenttia kertoi tehneensä yli viisi omakustannetta. Kokemuksia omakustanteen julkaisemisesta olisi mielenkiintoista selvittää tarkemminkin. Tässä prosenttiosuuksia kannattaa lukea enemmän suuntaa-antavina kuin tarkkana faktatietona.

Kuvio 10. Julkaistujen omakustanteiden lukumäärä kpl (%)

N=273, puuttuvia 977 (78 %)

5.4 Yhteenveto

- Teoksen sähköisten oikeuksien luovuttaminen kustantajalle yhä yleisempää
- Yleisin tekijänpalkkion muoto on prosentuaalinen korvaus teoksen myyntitulosta
- Tyytyväisyys pääasialliseen kustantajaan kasvanut kaikilla osa-alueilla
- Yhä useampi jäsen on joko tehnyt tai harkinnut julkaisevansa tietoteoksen omakustanteena

6 Yhdistystoiminta

Jäsentutkimuksen viimeisessä osiossa tarkastellaan Suomen tietokirjailijat ry:n yhdistystoimintaa jäsenrekrytoinnin näkökulmasta. Viimeisen 10 vuoden aikana yhdistykseen on liittynyt paljon uusia jäseniä ja luvun aluksi tarkastellaan yhdistyksen jäsenprofiilia juuri uusimpien jäsenten osalta.

6.1 Jäsenrekrytointi

Kuten oheisesta taulukosta 20 havaitaan, vastasi tähän jäsenkyselyyn varsin moni tuore jäsen. 402 vastaajaa eli 37 prosenttia kaikista vastaajista oli liittynyt yhdistyksen jäseneksi 2010-luvun aikana.

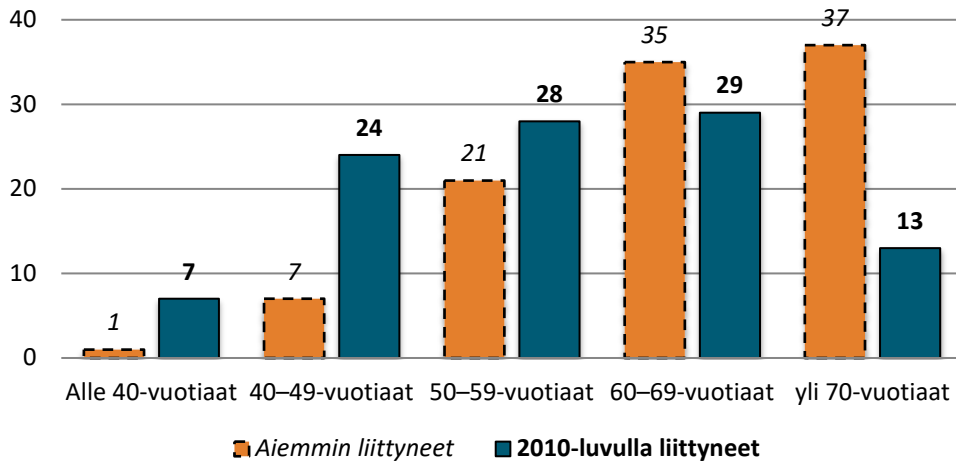
Taulukko 20. Suomen tietokirjailijat ry:n jäsenyys (vastanneet sekä %)

	n	%
Olin jäsenenä jo Tietokirjailijain liitossa (perustettu v. 1961) tai Oppikirjantekijät ry:ssä (perustettu v. 1972)	24	2
1980-luvulta	103	9
1990-luvulta	221	20
2000-luvulta	336	32
2010-luvulta lähtien	402	37
Yhteensä	1096	100

N=1250, puuttuvia 154 (12 %)

Luvussa 2 esitetyistä taulukoista muistetaan, että jäsenistön keski-ikä oli noussut edellisestä selvityksestä. Kun ikäjakaumaa tarkastellaan erikseen 2010-luvulla jäseneksi liittyneiden osalta, havaitaan, että ikäluokat jakautuvat koko vastaajajoukkoa tasaisemmin (kuvio 11). Toisin sanoen, yhdistys on saanut viimeisten vuosien aikana uusia jäseniä ilahduttavasti kaikista ikäluokista. Havainto ei sinänsä ole yllättävä, mutta muistuttaa siitä, että tietokirjoittaminen alkaa usein eri elämänvaiheissa ja on tervetullutta, että niin nuoret kuin vanhemmatkin tietokirjailijat ovat kokeneet jäsenyyden hyödylliseksi.

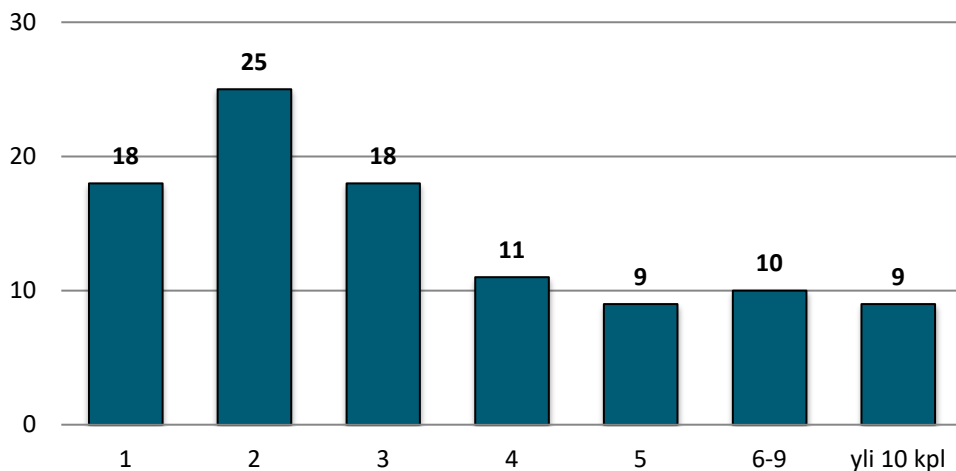
Kuvio 11. Yhdistyksen jäseneksi liittyminen ikäryhmittäin (%)

N=1250, puuttuvia 14 (1 %)

Alla olevasta kuviosta 12 nähdään, että yli puolet vastaajista (61 prosenttia) oli liittynyt yhdistyksen jäseneksi tietokirjailijauransa alkuvaiheissa, kirjoitettuaan 1–3 tietoteosta. Jakauma oli pitkälti yhtenevä niin uusien kuin vanhojen jäsenten kuin myös tieto-, oppi- ja tutkijakirjailijoiden kesken.

Kuvio 12. Julkaisujen määrä kun liittynyt yhdistyksen jäseneksi (%)

N=1250, puuttuvia 241 (19 %)

Entä mistä jäsenet ovat saaneet kuulla yhdistyksestä? Avovastaukset luokiteltiin seitsemään eri ryhmään (taulukko 21). Ylivoimaisesti suurin osa oli kuullut yhdistyksestä puskaradion kautta eli ystävältä, kollegalta tai muulta tutulta, joka usein oli itsekin jo yhdistyksen jäsen. 15 prosenttia ilmoitti saaneensa tiedon netissä, joko itse etsien tai sosiaalisen median kanavien kautta, sanomalehdissä, uutisissa tai kirja-alan messuilla. Osa kertoi saaneensa vinkin jäsenyydestä työpaikallaan, osa suoraan yhdistyksen henkilöstöltä ja osa kustantamoilta. Varsin moni vastaaja tosin tunnusti, ettei enää muistanut, mitä kautta yhdistys oli tullut tutuksi.

Taulukko 21. Mistä sai tiedon yhdistyksestä? (vastanneet sekä %)

	n	%
Ystävältä, tuttavalta, kollegalta	512	53
Netissä, mediassa, messuilla	142	15
Työpaikalla	55	6
Yhdistyksen henkilöstöltä, koulutustilaisuuksissa ym.	49	5
Kustantajalta	42	4
Yleistä tietoa	31	3
En muista, en osaa sanoa	139	14
Yhteensä	970	100

N=1250, puuttuvia 280 (22 %)

6.2 Tyytyväisyys yhdistystoimintaan

Tärkeä osa jäsenkyselyä on jäsenten mielipiteiden selvittäminen itse yhdistystoiminnasta. Vuoden 2013 kyselyssä hallituksen toimintaan ja toiminnan painopisteisiin oltiin hyvin tyytyväisiä. Tämän vuoden kyselyn tulokset kertoivat tyytyväisyyden vielä jopa entisestään nousseen kaikilla mitatuilla osa-alueilla.

Tyytyväisyyttä kysyttiin 5-portaisella vastausskaalalla (Hyvin tyytyväinen, jokseenkin tyytyväinen, en osaa sanoa, jokseenkin tyytymätön, hyvin tyytymätön). Taulukkoon 22 on koottu vastausten keskiarvot sekä 5-portaisella että 4-portaisella vastausskaalalla (jälkimmäisestä *en osaa sanoa* -vastaukset on karsittu) tulosten vertailtavuuden takia. Kuten taulukosta 22 nähdään, oli keskimääräinen

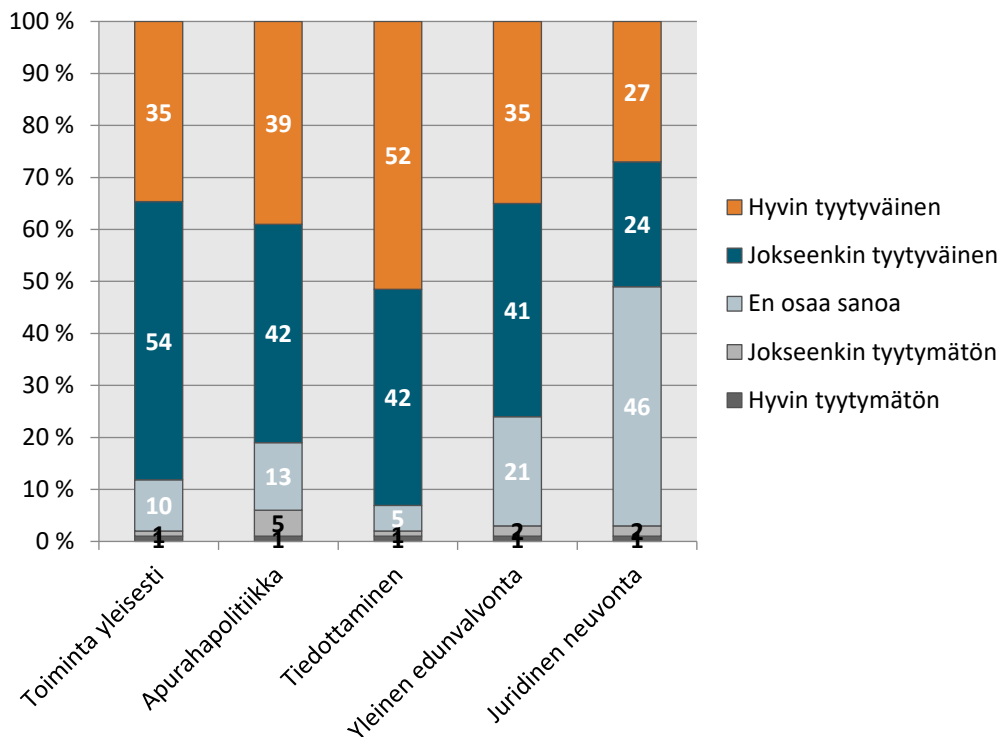
tyytyväisyys yhdistyksen toimintaan kasvanut hieman vuoden 2013 lukemista (3,34→3,41).

Taulukko 22. Tyytyväisyys toiminnan osa-alueisiin (n, keskiarvo, vertailu 2013)

	5-portainen		4-portainen		
	n	ka.	n	ka.	2013
Toiminta yleisesti	1111	4,20	1004	3,35	3,30
Apurahapolitiikka	1103	4,13	959	3,37	3,30
Tiedottaminen	1099	4,43	1050	3,51	3,46
Yleinen edunvalvonta	1101	4,08	872	3,40	3,30
Juridinen neuvonta	1094	3,75	587	3,44	3,32
Yhteensä		4,12		3,41	3,34

Lisäksi kuviosta 13 havaitaan, että vain muutama prosentti vastanneista koki tyytymättömyyttä yhdistyksen toimintaan. Yhteensä 89 prosenttia kaikista vastanneista oli joko hyvin tai jokseenkin tyytyväinen toimintaan yleisesti.

Kuvio 13. Jäsenten tyytyväisyys yhdistyksen toimintaan (%)

Tiedottaminen, johon jo viime selvityksessä oltiin erittäin tyytyväisiä, sai nyt suorastaan huikean hyvän arvosanan – peräti 94 prosenttia vastanneista suhtautui yhdistyksen viestintään ja tiedottamiseen myönteisesti. Yleisen edunvalvonnan ja etenkin juridisen neuvonnan suhteen useampi vastaaja oli valinnut neutraalin *en osaa sanoa* -vastausvaihtoehdon. Näihin kahteen kysymykseen on ilmeisen vaikeaa ottaa kantaa, mikäli osa-alueista ei ole omakohtaista kokemusta.

6.3 Toiminnan painopisteet

Jäsenkyselyn lopuksi vastaajia pyydettiin valitsemaan laajasta, 26 vaihtoehdon sisältämästä listasta viisi järjestyksessä tärkeintä yhdistyksen toimintamuotoa. Kaikkiaan 1075 vastaajaa rastitti vähintään yhden kohdan. Edellisen selvityksen tavoin *apurahojen myöntäminen* koettiin ehdottomasti tärkeimmäksi toimintamuodoksi. Yhteensä 951 vastaajaa eli 88 prosenttia vastanneista valitsi apurahojen jaon viiden tärkeimmän toimintamuodon joukkoon. Heistä 555 vastaajaa asetti apurahat ykkössijalle eli tärkeimmäksi toimintamuodoksi.

Seuraavaksi tärkeimmiksi toimintamuodoiksi nähtiin *tekijänoikeuksien valvonta* (48 prosenttia vastanneista), *kustannussopimusneuvonta* (41 prosenttia), *kirjastoapurahajärjestelmän kehittäminen* (39 prosenttia) sekä *yleinen edunvalvonta* (36 prosenttia). Kaikki nämä edunvalvonnan osa-alueet nostettiin myös useamman vastaajan mielestä tärkeimmäksi prioriteetiksi.

330 vastaajaa nimesi jäsentiedotuksen viiden tärkeimmän toimintamuodon joukkoon. Samoin noin joka kolmas vastaaja (29 prosenttia) valitsi yhdistyksen järjestämän *koulutuksen* omalle listalleen. Tässä kohtaa vertailukohta vuoden 2013 selvityksen tulokseen puuttuu, koska koulutus oli jaettu aiemmassa kyselyssä kahteen erilliseen kohtaan, kirjoittajakoulutukseen ja jäsenkoulutukseen.

Yhdistyksen koetaan tekevän tärkeää työtä myös *tietokirjailijoiden tunnettuuden lisäämiseksi* (29 prosenttia vastanneista). Kuten edeltä muistetaan, kulkee tieto yhdistyksestä pitkälti ”puskaradion” kautta ja tässä mielessä kaikenlainen näkyvyys, esiintyminen mediassa tai kirjatapahtumissa, julkiset kannanotot mielipidepalstoilla tai yhdistyksen kotisivujen aktiivinen päivittäminen ja kehittäminen ymmärrettiin myös tärkeäksi toiminnaksi varsinaisen edunvalvontatyön ohessa.

Taulukko 23. Yhdistyksen tärkeimmät toimintamuodot (vastaukset, %, 1. sijat, vertailu 2013)
 Valitse viisi (5) yhdistyksen tärkeintä toimintamuotoa numeroin 1–5.

Toimintamuodot	n	2013	%	2013	1. sijat	2013
Vastanneita n=1075						
Apurahojen myöntäminen	951	946	88	87	555	394
Tekijänoikeuksien valvonta	514	580	48	54	68	108
Kustannussopimusneuvonta	443	536	41	49	48	72
Kirjastoapurahajärjestelmän kehittäminen	417	511	39	47	36	70
Yleinen edunvalvonta	390	445	36	41	91	96
Jäsentiedotteiden ja -kirjeiden julkaiseminen	330	337	31	31	39	37
Koulutus	314	-	29	-	29	-
Tietokirjallisuuden tunnettuuden lisääminen	312	340	29	31	28	38
Ammatinharjoittamiseen liittyvä toiminta	249	292	23	27	76	68
Aluetoiminta	235	235	22	22	42	29
Tietokirjailijaidentiteetin vahvistaminen	230	293	21	27	34	40
Oikeusapu	198	272	18	25	24	42
Kirjatapahtumiin osallistuminen	147	192	14	18	7	21
Tietokirja-alan yleinen seuranta	138	215	13	20	3	25
Asiantuntijarekisterin ylläpito	128	172	12	16	11	11
Palkintojen jakaminen	74	157	7	14	1	12
Palkkiota koskeva neuvonta	73	184	7	17	3	19
Virkistystoiminta	69	171	6	16	3	13
Työsopimuksia koskeva neuvonta	62	163	6	15	7	16
Yhdistyksen kotisivujen ylläpito	50	124	5	11	8	12
Oikeuksien lisensoinnin kehittäminen	46	135	4	12	1	14
Kirjailijajärjestöjen yhteistyö	43	131	4	12	2	10
Kansainvälinen yhteistyö	39	130	4	12	3	11
Tiedottaminen sosiaalisessa mediassa	35	111	3	10	1	6
Yhdistyksen omien, jäsenistölle jaettavien kirjojen ja oppaiden julkaiseminen	28	147	3	14	3	11
Jokin muu	17	22	2	2	3	5
<i>Kirjoittajakoulutus</i>	-	193	-	18	-	26
<i>Jäsenkoulutus</i>	-	187	-	17	-	16
<i>Työtilojen järjestäminen</i>	-	120	-	11	-	15
Yhteensä	5532	7341	515	676	1126	1237

N=1250, puuttuvia 175 (14 %); vuonna 2013 N=1108, puuttuvia 25 (2 %)

6.4 Sanallinen palaute yhdistykselle

Kyselylomakkeen lopussa vastaajilla oli mahdollisuus jättää vielä kehitysideoita tai muuta yleisempää sanallista palautetta yhdistyksen henkilöstölle ja hallitukselle. Kumpaankin kysymykseen annettiin noin 400 anonyymia kommenttia, jotka välitettiin yhdistykselle eteenpäin. Tähän julkaisuun poimittiin muutamia esimerkkejä näistä palautteista.

Miten yhdistyksen toimintaa tulisi kehittää?

”Aluetoiminta dynaamisemmaksi – ei vain sitsejä jäsenille vaan yleisölle tarkoitettujen tilaisuuksien järjestäminen ja uusien tietokirjan lukijoiden tavoittaminen. Nuorien tietokirjailijoiden tavoittaminen ja osallistaminen – mitä pitäisi tehdä heidän löytämisekseen ja miten heidät saisi mukaan toimintaan? Voisiko olla esikoistietokirjailijapalkinto? Samaan tapaan pitäisi myös huomioida lasten ja nuorten tietokirjoja... miten houkutella uusia tekijöitä ja lukijoita.”

”Keskustelupalsta nettisivuille, jossa uusien julkaisujen esittely.”

”Kirjailijan ongelmana on, että kirja-arvostelut ovat ainoita väyliä, joiden kautta kirja tulee huomatuksi. Yhdistyksen toivoisi jotenkin edistävän tietokirjojen arvostelujen lisäämistä.”

”Jäsenyhteyksien rakentaminen edelleen. Temaattisia kampanjoita lisää kirjastoille – ideoita kirjastoille joilla ei varoja kutsuvierailijoihin.”

”Voiko joku tulla mukaan kustannussopimusneuvotteluun? Ne ovat henkistä taistelua ja vääntöä, ammattislangilla ja röyhkeydellä jyrääviä, salakuopilla katettuja tuskanhetkiä. Miten kirjailijaparka voisi pärjätä yksin?”

”Apurahan jakamisessa tulisi huomioida etenkin heitä, jotka kirjoittavat arvokkaita tietokirjoja päätyökseen ilman muita tuloja. Monesti näyttää, että suurimmat apurahat saavat julkisuuden henkilöt ja jo ammatissa toimivat kuten professorit, vaikka heillä on muutenkin kuukausittaiset palkat ja teosten kirjoittaminen on jo ammatin harjoittamiseen kuuluva toimi. Kaikkien jäsenten laaja osaaminen arvoonsa ja esille.”

Yleistä palautetta yhdistyksen hallitukselle

”Olen tyytyväinen yhdistyksen toimintaan. Yhdistys on selkeästi tietokirjailijoiden asialla ja edistää heidän etujaan. Ilman yhdistystä kustannuskenttä olisi täydellinen viidakko.”

”Tietokirjallisuus pitäisi sisällyttää kaikkien koulujen opseihin. Nyt digitalisaatiohybris syrjäyttää keskittyneemmän tiedonhankinnan, jota tietokirjat edustavat.”

”Kyselyssä olisi voitu kysyä myös siitä, miten kustannussopimuksessa on mainittu teoksen markkinointi, ja miten kustantaja markkinoi teosta. Siinä on usein puutteita, ja/tai siihen ollaan tyytymättömiä. Olisi mielenkiintoista kuulla anonyymejä kommentteja aiheesta!”

”Kiitos pitkästä jäsenyysajasta. Se on ollut minulle erittäin tärkeä linkki tietokirjojen maailmaan. Olen osallistunut vuosien varrella yhdistyksen järjestämiin tilanteisiin, joissa olen saanut tietoja ja rohkaisua juuri nimenomaan oppikirjojen kirjoittamiseen. Olen saanut tutustua uusiin mielenkiintoisiin ihmisiin, joiden kanssa on ollut hyvä jakaa kokemuksia. En väheksy myöskään apurahojen merkitystä työskentelyn tukemisessa, varsinkin viimeisin laiteapuraha oli ratkaisevan tärkeä näin eläkeläisenä. Ilmeisesti työskentelyni oppikirjailijana alkaa olla loppusuoralla, mutta haave esim. ihmisenä kasvun kysymyksiin liittyvästä teoksesta jää kytemään. Kiitos tärkeästä työstänne!”

6.5 Yhteenveto

- Yhdistykseen tullut 2010-luvulla paljon uusia jäseniä kaikista ikäryhmistä
- Jäseneksi liitytään monin eri tavoin, usein vanhojen jäsenien ehdotuksesta
- Jäsenet edelleen keskimäärin hyvin tyytyväisiä yhdistyksen toimintaan ja tiedotukseen
- Apurahojen jako koetaan selvästi tärkeimmäksi toimintamuodoksi
- Edunvalvontatyön ohella yhdistyksen näkyvyys ja tunnettuus tärkeää

7 Lopuksi

Mediassa uutisoitiin lokakuussa 2018 laajasta kansainvälisestä tutkimuksesta, jonka mukaan ei vain lukeminen vaan jo pelkkä kirjallisuuden parissa varttuminen on hyödyllistä lapsen tulevaisuuden kannalta ([YLE Uutiset 15.10.2018](#)). 160 000 vastaajan vastauksiin perustuvan tutkimuksen mukaan se, että kirjoista tulee luonnollinen osa lapsen elinpiiriä, näkyy erilaisina, läpi elämän kantavina positiivisina yhteyksinä.

Monen tähänkin jäsentutkimukseen vastanneen Suomen tietokirjailijat ry:n jäsenen tietoteos on löytänyt tiensä suomalaisten kotien kirjahyllyihin – viime vuosina yhä useammin myös kuulokkeisiin tai tableteille. Oli teoksen julkaisumuoto mikä tahansa, ei liene väärin sanoa, että tietokirjailijat ovat erityisen keskeisessä roolissa tässä jatkuvassa kansalaisten sivistystyössä.

Suomen tietokirjailijat ry:stä on muodostunut kohta jo 40 vuoden pitkäjänteisen työn tuloksena arvostettu toimija kirjallisuuden kentällä maassamme. Yhdistyksen jäsenmäärä on noussut 2010-luvulla jo yli 3 200 jäseneseen. Vuosina 2004, 2013 ja 2018 teetetyt jäsenkyselyt ovat piirtäneet varsin tarkan kuvan yhdistyksen jäsenten tietokirjoittamisen luonteesta ja jäsenten toiveista yhdistystoiminnan suhteen. Jäsentutkimusten perusteella voidaan todeta, että Suomen tietokirjailijat ry:n toiminta on vakaalla pohjalla jatkamaan tietokirjailijoiden edunvalvontatyötä seuraavalla vuosikymmenellä.

Lähteet

Jokinen, Heikki (2010): Tietokirjailijan eväät: Tekijänoikeus, sopimukset, apurahat. 2. uudistettu painos. Helsinki: Suomen tietokirjailijat ry.

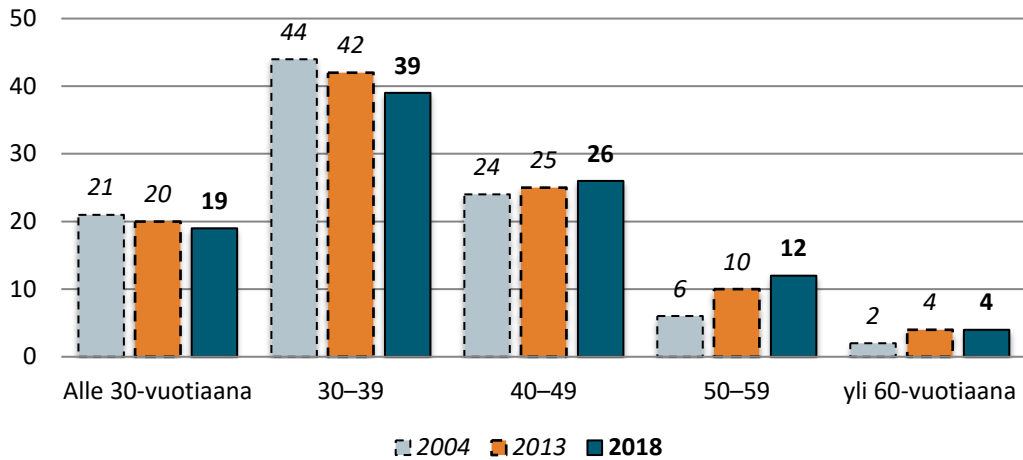
Kalalahti, Mira (2004): Asiantuntijakirjailijat: Suomen tietokirjailijoiden jäsentutkimus 2004. Helsinki: Suomen tietokirjailijat ry.

Wallenius, Tommi & Kalalahti, Mira (2013): Tietokirjailijan jäljillä: Suomen tietokirjailijat ry:n jäsentutkimus 2013. Helsinki: Suomen tietokirjailijat ry.

YLE Uutiset (2018): Laaja tutkimus: Kodin täysi kirjahylly antaa lapselle elinikäistä etua. 15.10.2018, <https://yle.fi/uutiset/3-10455994>.

Liitetaulukot ja -kuviot

Liitekuvio 1. Esikoistietokirjan julkaisuikä (% , vertailu 2013 ja 2004)

N=1250, puuttuvia 74 (6 %)

Liitetaulukko 1. Esikoistietokirjan julkaisuikä ja pääasiallinen tietokirjailijarooli (n ja %)

		Tietokirjailija	Oppikirjailija	Tutkija
Alle 30-vuotiaana	n	136	28	60
	%	21	10	27
30-39-vuotiaana	n	226	120	110
	%	35	43	49
40-49-vuotiaana	n	169	92	41
	%	26	33	18
50-59-vuotiaana	n	93	30	11
	%	14	11	5
Yli 60-vuotiaana	n	27	8	4
	%	4	3	2
Yhteensä	n	651	278	226
	%	100 %	100 %	100 %

N=1250, puuttuvia 95 (8 %)

Liitetaulukko 2. Tietoteosten julkaisumäärät ja pääasiallinen tietokirjailijarooli (n ja %)

Sähköisiä julkaisuja		Tietokirjailija	Oppikirjailija	Tutkija
1–4 kpl	n	114	59	41
	%	75	42	48
5–9 kpl	n	22	39	21
	%	15	28	25
10–19 kpl	n	6	32	15
	%	4	23	18
20–39 kpl	n	3	4	5
	%	2	3	6
Yli 40 kpl	n	7	5	3
	%	5	4	4
Yhteensä	n	152	139	85
	%	100 %	100 %	100 %

N=376, puuttuvia 0 (0 %)

Liitetaulukko 3. Tietokirjailijoiden teosten käännökset (n, vertailu 2013 ja 2004)

	n	2013	2004		n	2013	2004
Ruotsi	254	247	332	Islanti	2	2	-
Englanti	250	205	214	Slovenia	2	1	2
Eesti	68	63	68	Serbia	2	1	1
Venäjä	59	41	59	Indonesia	1	3	1
Saksa	49	46	64	Flaami	1	3	-
Ranska	19	24	24	Kreikka	1	2	2
Saame	15	17	15	Bulgaria	1	2	-
Japani	14	15	9	Tsekki	1	1	-
Espanja	12	8	9	Romania	1	1	-
Kiina	11	7	5	Turkki	1	1	-
Norja	10	13	26	Nepali	1	1	1
Korea	10	8	-	Swahili	1	1	1
Italia	9	13	8	Kurdi	1	1	-
Unkari	9	9	9	Azeri	1	-	-
Latvia	8	7	10	Fääri	1	-	-
Tanska	8	7	6	Georgia	1	-	-
Hollanti	8	6	6	Lozi	1	-	-
Portugali	6	7	2	Mari	-	1	-
Liettua	5	8	3	Malaiji	-	1	-
Puola	5	7	6	Fidzi	-	1	-
Arabia	4	1	-	Filippiino	-	1	-
Farsi	3	2	-	Udmurtti	-	2	1
Yhteensä					856	787	885

SUOMEN
TIETOKIRJAILIJAT RY

Arvoisa jäsenemme,

Suomen tietokirjailijat ry täyttää tänä vuonna 35 vuotta. Yhdistys teettää jäsenkyselyn, johon toivotaan runsaasti vastauksia niin uusilta kuin vanhoilta jäseniltä.

Kyselyyn vastaaminen vie noin 15 minuuttia. Vastaukset käsitellään ja raportoidaan anonyymisti. Mikäli kuitenkin haluat jäsenlahjana yhdistyksen muistitikun, ole hyvä ja jätä yhteystietosi kyselyn lopussa.

Kiitos jo etukäteen osallistumisestasi!

OSA I Taustatietoja

1.1. Sukupuoli 1 nainen 2 mies 3 muu

1.2. Syntymävuosi _____

1.3. Asuinpaikka

1 Etelä- ja Keski-Pohjanmaa	6 Lappi	11 Pohjois-Pohjanmaa ja Kainuu
2 Etelä-Savo	7 Lounais-Suomi	12 Pohjois-Savo
3 Kaakonkulma	8 Päijät-Häme	13 Uusimaa
4 Kanta-Häme	9 Pirkanmaa	14 ulkomaat
5 Keski-Suomi	10 Pohjois-Karjala	

1.4. Koulutusaste (sulkeissa esimerkkejä; valitse vain korkein koulutustasosi)

- 1 perusaste (kansa-, kansalais-, peruskoulu)
- 2 keskiaste (ylioppilas, ammatillinen perustutkinto, esim. sähköasentaja, puutarhuri)
- 3 alin korkea-aste (ent. opistoaste, esim. merkonomi, teknikko, sairaanhoitaja)
- 4 alempi korkeakouluaste (AMK- ja alemmat korkeakoulututkinnot, esim. insinööri, HuK, ekonomi)
- 5 ylempi korkeakouluaste (maisteri, diplomi-insinööri, lääkäri)
- 6 tutkijakoulutusaste (lisenssiaatin tai tohtorin tutkinto)

7 muu, tarkenna: _____

1.5. Koulutusala (valitse yksi tai – jos sinulla on useampia eri alojen tutkintoja – useampi vaihtoehto)

1 kasvatustieteellinen tai opettajankoulutus	9 tekniikan koulutus
2 humanistinen koulutus	10 maa- ja metsätalouden koulutus
3 teologinen koulutus	11 terveys- ja sosiaalialan koulutus
4 taidealan koulutus	12 palvelualojen koulutus
5 kaupallinen koulutus	13 yleissivistävä koulutus (esim. lukio tai peruskoulu)
6 yhteiskuntatieteellinen koulutus	14 muu koulutusala, mikä:
7 oikeustieteellinen koulutus	_____
8 luonnontieteellinen koulutus	

1.6. Kirjoittajakoulutus

1 Olen saanut ammatti- tai korkeakouluopintoihin liittyvää kirjoittajakoulutusta.

2 Minulla on muuta kirjoittajakoulutusta, mitä: _____

3 Minulla ei ole kirjoittajakoulutusta.

1.7. Tietokirjailijan toimintani luonne (valitse vain yksi vaihtoehto)

1 freelancer

2 minulla on päätoimi ja tietokirjani liittyvät kiinteästi sen alueeseen

3 minulla on päätoimi, mutta kirjoitan tietokirjoja aivan muulta alalta

4 olen eläkkeellä

5 jokin muu, mikä: _____

1.8. Ammatti

1 Vuoden 2017 aikana toimin tietokirjoittamisen lisäksi seuraavassa ammatissa: _____

2 En toiminut muussa ammatissa vuoden 2017 aikana.

1.9. Pääasiallinen tietokirjailijan roolini on (valitse yksi)

1 tietokirjailija (yleisten tietokirjojen ja tiedekirjojen tekijä)

2 oppikirjailija (oppikirjojen ja -materiaalien tekijä)

3 tutkija (tutkimusmonografioiden ja -artikkelien tekijä)

1.10. Muita kirjoittajan roolejani ovat (voit valita useita)

1 tietokirjailija

(yleisten tietokirjojen ja tiedekirjojen tekijä)

2 oppikirjailija

(oppikirjojen ja -materiaalien tekijä)

3 tutkija

(tutkimusmonografioiden ja -artikkelien

tekijä)

4 sanakirjantekijä, ensyklopedisti

5 esseisti, pakinoitsija

6 käsikirjoittaja

7 mielipidekirjojen/pamflettien kirjoittaja

8 journalisti, toimittaja

9 kriitikko

10 kustannustoimittaja, editoija

11 kaunokirjailija

12 kääntäjä

13 jokin muu,

mikä: _____

1.11. Tiedonalat, joilta tietokirjojani on ilmestynyt (valitse sopivat vaihtoehdot)

1 ATK, tietotekniikka

14 kielitieteet, kieltenopetus

27 oikeustiede, lakitieto

2 biologia, bioteknologia,
ympäristötieto

15 kotitalous, keittokirjat

28 psykologia,
ihmissuhdetaidot

3 elokuva, teatteri,
tanssitaide

16 kulttuuri- ja perinnetieto

29 sosiaalipolitiikka,
sociologia

4 elämäkerta, henkilöhistoria

17 kuvataiteet, arkkitehtuuri

30 taloustieto,
organisaatiotieto, työelämä

5 essee

18 liikenne, liikennevälineet

31 tekniikka, teknologia

6 estetiikka, kirjallisuuden
tutkimus

19 lääke- ja hoitotiede,
terveystieto

32 teologia, uskontotiede,
elämäkatsomustieto

7 geologia, geofysiikka

20 maantiede

33 tilastotiede

8 filosofia, logiikka	21 maatalous- ja metsätieteet	34 urheilu, liikunta, ulkoilu
9 fysiikka, tähtitiede	22 matematiikka	35 viestintä, mediat
10 historia, arkeologia	23 matkailu, matkakuvaukset	36 yhteiskunta, valtio-oppi, politiikka
11 kalastus, metsästys, retkeily	24 mielipide, pamfletti	37 äidinkieli, kirjallisuus
12 kasvatustiede, opetusala	25 muistelmat	38 harrasteet, mikä:
13 kemia, biokemia	26 musiikki	_____
		39 muu, mikä:

OSA II Julkaiseminen

2.1. Olen tekijänä julkaissut yksin tai yhteistyössä tietoteoksia seuraavasti (merkitse teosnimikkeiden noin-määrät, ei toimitustöitä)

- 1 painettuja kirjoja _____ nimikettä
- 2 artikkeleita kokoomateoksissa _____ teoksessa
- 3 pienpainatteita _____ nimikettä
- 4 audiovisuaalisia teoksia (esim. dvd, cd, video, äänikirja) _____ teosta
- 5 sähköisiä julkaisuja (esim. e-kirjoja, online- tai verkkojulkaisuja) _____ julkaisua, täsmennä minkälaisia julkaisuja: _____
- 6 muita julkaisuja _____ julkaisua, täsmennä minkälaisia julkaisuja: _____

2.2. Teoksiani on kustantanut (täydennä kustannettujen teosten kappalemäärä)

- 1 kaupallinen kustantaja _____ nimikettä
- 2 yliopisto tai yliopiston laitos _____ nimikettä
- 3 muu valtion koulutus- tai tutkimuslaitos _____ nimikettä
- 4 valtion hallinto tai valtion toimielin _____ nimikettä
- 5 yksityinen yritys tai työnantaja _____ nimikettä
- 6 kunta tai kunnallinen järjestö _____ nimikettä
- 7 muu järjestö tai yhdistys _____ nimikettä
- 8 minä itse omakustanteina _____ nimikettä
- 9 muulla tavoin, täsmennä alle miten _____ nimikettä,
- _____

2.3. Tietoteoksiani on julkaistu käännöksinä

- 1 ruotsiksi (tai suomeksi, jos alkuperäisteos ruotsiksi)
- 2 englanniksi
- 3 muilla kielillä, millä: _____
- 4 teoksiani ei ole käännetty

2.4. Ensimmäinen tietoteokseni ilmestyi, kun olin _____ -vuotias.

2.5. Tuoreimman tietoteokseni ilmestymisvuosi

- 1 2018 2 2017 3 2016 4 2015 5 2014 6 2013-2008 7 aiemmin

OSA III Kustannussopimukset ja kustantajat

3.1. Kustannus- ja työsopimukset (valitse yksi vaihtoehto)

- 1 Olen tehnyt useimmista tai kaikista teoksistani kirjallisen kustannussopimuksen.
- 2 Olen sopinut kustantamisesta yleensä vain suullisesti.
- 3 Pääosa teoksistani on syntynyt työ-, virka- tai toimeksiantosopimuksen perusteella eikä ole tehnyt niistä tästä syystä kustannussopimusta.
- 4 En osaa vastata.
- 5 Vapaamuotoinen kommentti kustannus- ja/tai työsopimuksista:

3.2. Tuoreimman teokseni kustannussopimuksessa olen luovuttanut tekijänoikeuteni seuraavasti (valitse oikeat vaihtoehdot)

- 1 Olen luovuttanut kustantajalle oikeudet vain painetun teoksen julkaisemiseen.
- 2 Olen luovuttanut kustantajalle oikeudet teokseni käännöksiin.
- 3 Kustannussopimuksessa kustantajalle on luovutettu optio (ensisijainen oikeus) teokseni sähköiseen julkaisemiseen.
- 4 Olen luovuttanut kustantajalle kaikki sähköiset oikeudet.
- 5 Olen luovuttanut kustantajalle kaikki mahdolliset julkaisu-oikeudet kaikilla mahdollisilla nykyisillä ja tulevaisuuden julkaisutavoilla.
- 6 Sopimuksessa on erillinen maininta siitä, että kustantajalla on teoksen taloudellisten oikeuksien edelleenluovutus-oikeus.
- 7 Sopimuksessa on erillinen maininta siitä, että kustantajalla on teoksen muuttamisoikeus (=kustantaja voi muuttaa teoksen sisältöä tekijältä lupaa kysymättä).
- 8 Kustannussopimus on muotoiltu siten, ettei siitä käy ilmi, mitä oikeuksia olen luovuttanut.
- 9 Kustannussopimukseni on vasta suullinen eikä muista, mitä oikeuksia olen luovuttanut.
- 10 En osaa vastata.
- 11 Vapaamuotoinen kommentti kustannusoikeuksien luovuttamisesta:

3.3. Onko kustannussopimuksessasi sovittu erikseen teoksen julkaisu-oikeuksien palauttamisesta?

1 kyllä 2 ei

Jos vastasit kyllä, oletko käyttänyt tätä edellä mainittua oikeutta? 1 kyllä 2 en

3.4. Tuoreimpaan kustannussopimukseeni liittyy seuraavat erillistehtävät

- 1 Olen sopinut, että olen valmis päivittämään (uudistamaan) teokseni erillisen sopimuksen mukaan erillistä palkkiota vastaan.
- 2 Olen sopinut, että päivitän teokseni automaattisesti ilman eri palkkiota (myynnistä tulee sama prosenttipalkkio kuin aiemminkin).
- 3 Olen sitoutunut päivittämään teokseni ja jos en voi hoitaa päivitystä, kustantajalla on oikeus teettää päivitys muuten.
- 4 Tietoteokseeni liittyy oheisaineistoja (esim. opettajanoppaita, verkkoaineistoja), joista kustantaja ei maksa palkkiota.
- 5 Tietoteokseeni liittyy oheisaineistoja, joista on sovittu erillinen palkkio.
- 6 Olen hankkinut teoksen kuvituksen ja saanut tästä erillisen palkkion.
- 7 Olen hankkinut teoksen kuvituksen ilman erillistä palkkiota.
- 8 Sopimukseeni ei liity erillistehtäviä.

3.5. Tuoreimmassa sopimuksessani on tekijänpalkkiosta sovittu, että se maksetaan seuraavasti (valitse vain yksi vaihtoehto)

- 1 kustantajan saamasta nettomyyntitulosta ja se on ____ prosenttia.
- 2 kiinteänä euromääräisenä korvauksena jokaisesta myydystä kappaleesta.
- 3 etukäteen määriteltynä kertapalkkiona (joka voidaan maksaa useammassakin erässä).
- 4 kirjan myynnin mukaisena palkkiona, jonka laskutapa on jokin muu kuin edelliset.
- 5 tekijänpalkkiota maksetaan tietyn myyntimäärän jälkeen, joka on _____ kappaletta.
- 6 tekijänpalkkiota ei makseta.
- 7 En tiedä millä tavoin tekijänpalkkioni määräytyy.
- 8 En osaa vastata.
- 9 Vapaamuotoinen kommentti palkkioista:

3.6. Tietoteoksiani on kustantanut ____ eri kustantajaa/julkaisijaa.

3.7. Kuka on pääasiallinen kustantajasi (kustantaja, jonka koet kustantaneen merkittävimmät julkaisusi)? _____

3.8. Seuraavissa väittämissä tiedustellaan tyytyväisyyttäsi yhteistyöhön pääasiallisen, edellä mainitun kustantajan kanssa

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
1 Olen tyytyväinen tekemääni kustannussopimukseen	1	2	3	4	5
2 Kustantajani on selittänyt minulle kustannussopimuksen sisällön hyvin	1	2	3	4	5
3 Teokseni kustannusta koskevat aikataulut ovat pitäneet	1	2	3	4	5
4 Kustantajani on ollut helposti tavoitettavissa	1	2	3	4	5
5 Mielipiteeni on huomioitu kustannussopimusta laadittaessa	1	2	3	4	5
6 Minut on pidetty ajan tasalla					

teoksestani valmistettujen kappaleiden määrästä ja niiden myynnistä	1	2	3	4	5
7 Olen kaiken kaikkiaan tyytyväinen kustantajaani	1	2	3	4	5

3.9. Oletko harkinnut kustantamon vaihtoa viime aikoina? 1 kyllä 2 en

3.10. Oletko omakustantanut teoksiasi tai harkinnut sitä? 1 kyllä 2 en

(jos 3.10 = 1, kyllä)

3.11. Kuinka monta teosta olet kustantanut itse? _____

3.12. Voit täydentää pääasiallista kustantajaa koskevia vastauksiasi tähän:

OSA IV Talous ja työ

4.1. Tuoreimman tietokirjani kirjoittaminen on tapahtunut pääosaltaan (valitse VAIN yksi vaihtoehto)

- 1 kustannussopimukseen perustuvan rojaltin (ja ennakkopalkkion) turvin
- 2 apurahoituksella
- 3 tilaustyönä erillisen palkkiosopimuksen mukaan
- 4 tilaustyönä työsuhdesopimuksen perusteella
- 5 virkaani tai työsuhteeseeni kuuluvana työnä
- 6 omakustanteena ilman ulkopuolista rahoitusta
- 7 vapaa-ajalla ilman palkkiosopimuksia
- 8 jollakin muulla rahoituksella
- 9 En osaa tai halua vastata
- 10 Vapaamuotoinen kommentti:

4.2. Käytän keskimäärin (vuosittain) viikossa aikaa tietokirjoittamiseen _____ tuntia.

4.3. Käytän vuosilomistani keskimäärin _____ päivää tietokirjoittamiseen.

OSA V Järjestäytyminen

5.1. Liityin Suomen tietokirjailijat ry:n (perustettu v. 1983) jäseneksi

1 Olin jäsenenä jo Tietokirjailijain Liitossa (perustettu v. 1961) tai Oppikirjantekijät ry:ssä (perustettu v.1972)

- 2 1980-luvulla
- 3 1990-luvulla
- 4 2000-luvulla
- 5 2010-luvulla

5.2. Liityin yhdistyksen jäseneksi, kun olin julkaissut _____ teosta (merkitse lukumäärä).

5.3. Mistä sait tiedon yhdistyksestä? _____

5.4. Olen jäsenenä myös seuraavissa tekijäjärjestöissä

1 Suomen Kirjailijaliitto	8 Suomen Nuorisokirjailijat
2 Finlands svenska författareförening	9 jokin alueellinen kirjailijajärjestö
3 Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto	10 jokin valokuvausalan tekijäjärjestö
4 Suomen tiedetoimittajain liitto	11 jokin graafisen tai kuva-alan tekijäjärjestö
5 Suomen arvostelijain liitto	12 jokin muu tekijäjärjestö, mikä:
6 Suomen Journalistiliitto	
7 Suomen Näytelmäkirjailijat ja Käsikirjoittajat	

5.5. Olen liittynyt lainauskorvausjärjestelmään eli tehnyt Sanaston asiakkuussopimuksen

- 1 kyllä 2 en

OSA VI Yhdistystoiminta

6.1. Kuinka tyytyväinen olet yhdistyksen toimintaan seuraavilla osa-alueilla?

	Hyvin tyytymätön	Jokseenkin tyytymätön	En osaa sanoa	Jokseenkin tyytyväinen	Hyvin tyytyväinen
1 toiminta yleisesti	1	2	3	4	5
2 apurahapolitiikka	1	2	3	4	5
3 tiedottaminen	1	2	3	4	5
4 yleinen edunvalvonta	1	2	3	4	5
5 juridinen neuvonta	1	2	3	4	5

6.2. Valitse seuraavista viisi mielestäsi tärkeintä yhdistyksen toimintamuotoa

(1 = merkittävin, 5 = viidenneksi merkittävin)

alustoiminta	_____	palkintojen jakaminen	_____
ammattiharjoittamiseen liittyvä neuvonta	_____	palkkioita koskeva neuvonta	_____
apurahojen myöntäminen	_____	tekijänoikeuksien valvonta	_____
asiantuntijarekisterin ylläpito	_____	tiedottaminen sosiaalisessa mediassa	_____
jäsentiedotteiden ja -kirjeiden julkaiseminen	_____	tietokirja-alan yleinen seuranta	_____
kansainvälinen yhteistyö	_____	tietokirjailijaidentiteetin vahvistaminen	_____
kirjailijajärjestöjen yhteistyö	_____	tietokirjallisuuden tunnettuuden lisääminen	_____
kirjatapahtumiin osallistuminen	_____	työsopimuksia koskeva neuvonta	_____
kirjastoapurahajärjestelmän kehittäminen	_____	virkestystoiminta (kesäpäivät yms.)	_____
koulutus	_____	yhdistyksen kotisivujen ylläpito	_____
kustannussopimusneuvonta	_____	yhdistyksen omien, jäsenistölle jaettavien kirjojen ja oppaiden julkaiseminen	_____
oikeuksien lisensoinnin kehittäminen	_____	yleinen edunvalvonta	_____
oikeusapu	_____	jokin muu, mikä:	_____

6.3. Miten yhdistyksen toimintaa tulisi kehittää?

6.4. Palautetta yhdistyksen hallitukselle

Kiitos vastauksistasi!